

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Fenomenologie náboženství –

posvátná místa náboženských dějin:

Řád cisterciáků v klášteře Zlatá Koruna

Zdeněk Příbyl

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančuková, CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Obsah

1 ÚVOD	4
2 ZLATÁ KORUNA A ŘÁD CISTERCIÁKŮ	7
2.1 Vznik kláštera ve spojení s cisterciáckým řádem.....	8
2.2 Činnost řádu cisterciáků	9
2.3 Vztahy cisterciáckého řádu ke klášteru Zlatá Koruna.....	11
2.4 Vývoj kláštera.....	12
2.5 Klášter v době husitských válek	15
2.6 Klášter po roce 1420 za doby působení Oldřicha II. z Rožmberka	17
2.7 Vzestup kláštera za působení významných opatů 17.-18. století.....	19
2.8 Klášter za působení opata Bohumíra Bylanského	20
2.9 Klášter od roku 1785 do počátku 20.století.....	21
3 ARCHITEKTURA KLÁŠTERA ZLATÁ KORUNA	25
3.1 Chrám Nanebevzetí Panny Marie	25
3.1.1 Presbytář	27
3.1.2 Oltář	29
3.1.3 Varhany	30
3.1.4 Kněžiště.....	31
3.2 Chrámové gotické prvky s určením datace.....	32
3.3 Kaple Andělů strážných	33
3.4 Klášterní stavby	35

3.5 Novodobá rekonstrukce kláštera	36
4 KLÁŠTERNÍ KNIHOVNA	40
4.1 Vytváření knižního fondu	40
4.2 Kapacita knihovny	44
5 ZLATOKORUNSKÁ ŠKOLA	46
6 ZÁVĚR	49
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	51
8 RESUMÉ	58
9 PŘÍLOHY	59
Příloha č. 1 – Poloha a celkový pohled na klášter	59
Příloha č. 2 – Titulní strana ověřeného opisu z roku 1263	60
Příloha č. 3 – Titulní strana ověřeného opisu z roku 1318	61
Příloha č. 4 – Veduta kláštera z 2. poloviny 18. století	62
Příloha č. 5 – Východní chodba v ambitu v době počátku 20. století	63
Příloha č. 6 – Chrám Nanebevzetí Panny Marie	64
Příloha č. 7 – Gotická rozeta s bohatou šestidílnou kružbou	65
Příloha č. 8 – Presbytář klášterního kostela	66
Příloha č. 9 – Kaple Andělů strážných	67
Příloha č. 10 – Komplex kláštera	68

Příloha č. 11 – Knihovna.....	69
Příloha č. 12 - Zlatokorunská škola. Obraz „Školní třída podle Schuecheggera (XCVII – Škola)“	69

1 ÚVOD

V rámci tématu Fenomenologie náboženství – posvátná místa náboženských dějin jsem se zaměřil na architektonicky a nábožensky významné místo v jižních Čechách - klášter Zlatá Koruna. Téma jsem si vybral z toho důvodu, že studuji obor Religionistika a také se dlouhodobě zajímám o architekturu ve spojení se slohovým vývojem. Proto jsem se zaměřil na cisterciácký řád, který působil v lokalitě kláštera Zlatá Koruna v blízkosti města Český Krumlov v jižních Čechách. Dalším důvodem mého výběru je také to, že o klášteře Zlatá Koruna jsem nenalezl zcela ucelený spis, který by komplexněji v časové posloupnosti zachytil období od založení kláštera až po současnost.

Cílem této bakalářské práce je zachytit historii kláštera Zlatá Koruna a zvláště jeho architektonický vývoj od dob založení ve 13. století do současnosti. Součástí bakalářské práce je také popis cisterciáckého řádu, se kterým je klášter Zlatá Koruna neoddělitelně spojený. Místo působení cisterciáckého řádu na Zlaté Koruně je přitažlivé nejen historií, architekturou, ale také svojí polohou, neboť sousedí s dalšími architektonicky významnými místy spojenými s rody Vítkovců a Rožmberků. Proto je klášter Zlatá Koruna často navštěvován turisty z blízkého i dalekého okolí a vyhledáván pro svůj historický význam.

Práce se věnuje nejen popisu kláštera Zlatá Koruna jako místa, kde se významně odehrávaly dějiny řádu cisterciáků, ale také duchovnímu životu a poznávání myšlenek příslušníků řádu cisterciáků. V současné době má klášter Zlatá Koruna své pevné místo jako historická památka, proto je v práci věnována velká pozornost i architektuře, vývoji a důležitým stavebním počínům kláštera. Tento vývoj je zachycen od počátku založení kláštera do okamžiku zrušení řádu cisterciáků v roce 1785, kdy byl klášter opuštěn. Další důležitou částí bakalářské práce, která se věnuje vývoji kláštera, jsou změny v jeho v architektonické podobě, devastace a následná obnova kláštera ve 20. – 21. století.

Práce je rozdělena do několika částí, které postupně respektují všechna historická období v komplexnějším spojení. První část se týká jak období vzniku a vývoje řádu cisterciáků v obecné rovině, tak také v souvislosti s významnými osobnostmi řádu cisterciáků v klášteře Zlatá Koruna, ale též v zahraničních diecézích. Historická fakta jsou popsána v souvislosti se zakladateli kláštera a rovněž je uvedeno působení cisterciáckého řádu v českém prostředí, propojenost řádu cisterciáků s domovským řádem ve Francii a dalšími místy v zahraničí. Dále jsou v práci uvedeny další historicky významné události české historie, například husitské války, které jsou popsány ve spojení s etapou, jež předznamenávala vzestup kláštera a následně jeho období úpadku.

Část věnovaná cisterciáckému řádu je koncipována historicky až do jeho zrušení v roce 1785, přičemž závěr této části je věnován období od roku 1785 až do počátku 20. století. V této části jsou zahrnuty i detaily ze života řeholníků, jako je oblečení, duchovní zaměření a denní řád, které celkově ovlivňovaly osobně každého jednotlivce řádu. Další obsáhlá část práce je věnována architektuře kláštera, zvláště nejvýznamnějším stavbám, hodnotným architektonickým prvkům z dob založení kláštera a dalším stavebním zásahům. Práce v závěru této části přibližuje novodobou rekonstrukci kláštera od počátku 20. století po současnost. Řád cisterciáků v klášteře již nepůsobí, a proto dnes klášter plní funkci architektonické památky.

Předposlední kapitola se zmiňuje o klášterní knihovně a uvádí její vývoj a významné spisy a poslední kapitola popisuje činnost zlatokorunské školy, která byla zřízena v době působení opata Bylanského

V souvislosti se zpracováním zvoleného tématu jsem klášter osobně navštívil a kontaktoval zástupce kastelána pana Boučka, který mi poskytl údaje o současném provozu této významné památky, a také mi přiblížil klášter po historické a architektonické stránce. Jako zdroj informací jsem využil Okresní archiv v Českém Krumlově, kde jsem

dohledal informace týkající se působení zlatokorunské školy a také počátků působení kláštera.

V archivu byly k dispozici kopie listin z dob založení kláštera a další písemnosti, které se týkaly jednotlivých období, jako kupříkladu donace. Také jsem navštívil Oblastní archiv v Českém Krumlově, kde jsem kontaktoval Mgr. Annu Kubíkovou, která mi sdělila, že archiv má v současné době k dispozici úřední listiny týkající se obce Zlatá Koruna, které se samotného tématu bakalářské práce netýkaly. Také mě zajímala součinnost kláštera s místní farností, proto jsem kontaktoval faráře pana Urbisze, který ve věci nebyl sdílný a neposkytl žádné informace.

K bakalářské práci jsou částečně využity internetové informace upřesňující vývoj kláštera.

2 ZLATÁ KORUNA A ŘÁD CISTERCIÁKŮ

Při zakládání klášterů bylo vždy důležité místo, které bylo pečlivě vybíráno příslušnými zástupci řádu. Volba místa byla závislá na blízkosti vodního zdroje z důvodu rozvoje řemesel a poloha musela odpovídat veškerým požadavkům příslušníků řádů. Místo založení kláštera Zlatá Koruna bylo vybráno velmi dobře, jelikož se nachází v příhodném prostředí ostrohu, který je obtékán ze tří stran řekou Vltavou (viz příloha č. 1), přičemž na západní straně je sevřen masívem Kleti a na jižní straně se vypíná Třebonínská hora.¹

Klášter Zlatá Koruna byl založen 6. 4. 1263 Přemyslem Otakarem II. (viz příloha č. 2), jenž vzápětí povolal řádové bratry z rakouského kláštera Heiligenkreuz, kteří se stali prvními mnichy cisterciáckého řádu v dané lokalitě.² Ze zprávy kroniky kláštera Zlatá Koruna vyplývá, že mniši, kteří osídlili Zlatou Korunu opustili Heiligenkreuz dne 6. 4. 1263. V jejich čele byl bývalý opat Heiligenkreuzu Jindřich, který se tak stal prvním představeným kláštera.³

Zpráv z dob založení kláštera se však zachovalo velmi málo. S největší pravděpodobností byla jeho původní podoba dřevěná a teprve postupně, zahájením činnosti opatství, se začaly v prostoru kláštera stavět i kamenné stavby.⁴

Podle pozdější zprávy se založení kláštera měl účastnit i zvíkovský purkrabí Hirzo, který byl nakonec ve zlatokorunském klášteře i pohřben.⁵

Panovník Přemysl Otakar II. založil klášter v krátkém časovém odstupu od založení kláštera ve Vyšším Brodě a jedná se o druhý cisterciácký klášter na území jižních Čech. Panují určité dohady, že

¹ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 1.

² ZAHRADNÍK, P. *Stavební vývoj kláštera Zlatá Koruna ve světle písemných pramenů*. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 139.

³ CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142 – 1420*, s. 85 – 86.

⁴ Tamtéž, s. 86.

⁵ ZAHRADNÍK, P. *Stavební vývoj kláštera Zlatá Koruna ve světle písemných pramenů*. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 140.

vznik kláštera je spojen i s jistým díkuvzdáním panovníka za vítězství v bitvě u Kressenbrunnu v roce 1260, ale tato zpráva není přímo podložena, i když je o bitvě zmínka v zakládací listině. V případě založení kláštera se zde vyskytují kromě ještě dalších náboženských pohnutek vedoucích ke „spáse duše“, i pohnutky politické v souvislosti s ochranou před rozpínavostí rodu Vítkovců, tedy posílení královských zájmů v jižních Čechách a dále také posílení vazeb s Rakouskem. V případě otázky územního uspořádání rodu Vítkovců se ale nejednalo ze strany panovníka o obavu z možného vojenského konfliktu, o čemž vypovídá samotná poloha kláštera v blízkosti Českého Krumlova, sídelního města Vítkovců. Jisté je, že panovník Přemysl Otakar II. posvětil založení kláštera významnou relikvií, a to trnem z Kristovy trnové koruny. Uvedenou relikvii panovník získal od samotného francouzského krále Ludvíka IX. Relikvie je v počátcích založení kláštera spojena s jeho původním názvem Sancta Corona, tedy Svatá Koruna. Tento název se ale dlouho neudržel, protože již roku 1315 byl změněn na název Zlatá Koruna, Goldenkron, který je používáný do dnešní doby. Název zřejmě vychází z bohatství, kterým začal klášter oplývat.⁶

2.1 Vznik kláštera ve spojení s cisterciáckým řádem

Vznik kláštera je spojen s cisterciáckým hnutím, které vzniklo ve 12. století z důvodu potřeby obnovit monistický život v duchu zásad Benedikta z Nursie.⁷ Tento počín měl velký význam ve vrcholně středověkém světě. Cisterciácké hnutí je spojeno s osobností

⁶ CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142 – 1420*, s. 81 – 84.

⁷ Sv. Benedikt z Nursie, nar. kolem roku 480 v Nursii, zemřel asi 543, zakladatel západního mnišství a podle tradice autor tzv. Benediktových řeholí důležitých pro vývoj řeholnictví v prostředí latinského Západu.

BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích II. díl, II. svazek, : Mnišské řády*, s. 15-17.

charismatického Bernarda z Clairvaux⁸, který významně přispěl k rozvoji křesťanského západu.⁹

*„Cisterciáci přišli do Čech pravděpodobně díky prostřednictvím olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka, politika evropského významu, jehož četné církevní kontakty zahrnovaly též cisterciáky. Jindřich Zdík se osobně znal přímo se sv. Bernardem z Clairvaux, který jej pověřil organizací druhé křížové výpravy na českém území“.*¹⁰ Bernard z Clairvaux byl velkou osobností církve 12. století a jako jeden z tvůrců cisterciácké filozofie i největším popularizátorem řádu. Zdíkovy zásluhy jsou zvláště v uvedení cisterciáckého řádu do Čech, ale zasloužil se také o založení nejstaršího cisterciáckého kláštera v Čechách, opatství sedleckého.¹¹

2.2 Činnost řádu cisterciáků

Samotný vznik řádu cisterciáků je spojen s touhou po návratu k raně křesťanskému ideálu prostého života a skromnosti. Činnosti řeholníků vesměs spočívaly v rozjímání a práci ve spojitosti s jednoduchostí a prostotou. Na prvním místě je chórová modlitba, duchovní četba a osobní rozjímavá modlitba. Na druhém místě je teprve manuální práce. Skromnost se odráží i v názorech sv. Bernarda na vybavení konventního kostela, a proto cisterciácké kostely měly téměř holé stěny. Konventní chrámy nebyly, na rozdíl od benediktýnských, přístupné laické veřejnosti. Výjimka byla jen o svátku sv. Bernarda dne 20. 8. Další charakteristikou řádu cisterciáků byla úcta k Panně Marii.

⁸ Sv. Bernard z Clairvaux, nar. 1090 nebo 1091, úmrtí 1153, zakladatel cisterciáckého kláštera Clairvaux, obnovitel působení přísnosti benediktinské řehole, založené na lásce a pokoře, zvěstovatel úcty k panně Marii.

BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích II. díl, II. svazek : Mnišské řády*, s. 160-163.

⁹ ŠPINAR, J. *Knihovna kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně: nástin vývoje klášterní knihovny a pokus o její rekonstrukci*, s. 5.

¹⁰ CHARVÁTOVÁ, K. *850 let plaského kláštera (1145-1995), sborník příspěvků semináře "Vývoj a význam plaského kláštera pro české dějiny"*, In: FÁK, J. s. 5.

¹¹ Tamtéž, s. 5.

Byly jí zasvěceny řádové kostely a samotní mniši se navzájem nazývali Bratři Panny Marie.¹²

Úcta k Panně Marii byla vyjádřena i šířením modlitby Zdravas Maria a také obrazem zvaným *Lactatio s. Bernardi*, tj. kojení sv. Bernarda.¹³ „Podle legendy odměnila Panna Maria sv. Bernarda zázrakem. Při rozjímání mu Panna Maria odhalila prs a stiskla ho. Na Bernardova ústa dopadlo několik kapek mateřského mléka Bohorodičky.“¹⁴ Druhý zázrak, který je také spojený s osobou sv. Bernarda, je *amplexus*, tj. objetí. Toto objetí je spojené s osobou Ježíše Krista, který uvolnil své ruce z kříže a klečícího Bernarda krátce objal. Zajímavostí je také fakt, že sv. Bernard byl jeden z prvních, který nazýval Pannu Marii jako Naše Paní. Z toho také vychází název chrámu v Paříži Notre – Dame.¹⁵

Život v klášteře se řídil podle hesla cisterciáckého řádu „*Modli se a pracuj*“ (*Ora et labora*). Další hesla byla „*Cistercium Mater Nostra*“ (Cîteaux, naše matka) a „*Soli Deo*“ (Jedině Bohu).¹⁶

Dalším významným znakem řádu cisterciáků byl oděv. Jednalo se o bílý hábit s černým škapulířem (pruh látky s otvorem pro hlavu splývající vpředu a vzadu) a černým plátěným cingulem (pás nebo šňůra sloužící k převázání hábitu). Kněží nosili bílý chórový plášť. Opati nosili černou mozetu (krátká chórová pláštěnka, zapínaná řadou knoflíků, vzadu s kapucí), dříve i camauru (čepici). Bratři laici (konvrši) nosili bílý hábit s kapucí, přičemž škapulíř byl tmavošedé nebo tmavohnědé barvy přepásaný koženým opaskem červené barvy. Novicové nosili k bílému hábitu i bílý škapulíř, a dále cingulum, lingulum, kapuci a plášť. „*Původně*

¹² BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích II. díl, II. svazek : Mnišské řády*, s. 149-151.

¹³ Tamtéž, s. 149-151.

¹⁴ Tamtéž, s. 151.

¹⁵ Tamtéž, s. 151.

¹⁶ Tamtéž, s. 153.

byly hábity zhotovovány z nebarvené surové vlny, která byla šedého (bělavého) odstínu“.¹⁷

Život v klášteře probíhal tím způsobem, že přijatí mniši museli projít zkušebními obdobími, které trvalo přibližně jeden rok. Novicové se po zkušební době stávali mnichy po složení slibu čistoty, chudoby a poslušnosti.¹⁸

V čele kláštera stál opat zodpovědný za celou komunitu, přičemž byl zcela nadřazený veškerému klášternímu řádu. Opat měl svůj dům, ve kterém projednával záležitosti klášterní komunity. „Druhým hodnostářem v klášteře byl převor (prior), který stál v čele konventu a zastupoval opata. Dalšími klášterními funkcionáři byli zpravidla pokladník (bursarius), hospodář (cellarius), ošetřovatel nemocných bratří (infirmarius), novicmistr (magister novitiorum), fortnýř (portarius) apod“.¹⁹

Celodenní režim byl rozdělen na modlitby, meditace, pracovní činnost a odpočinek. Podrobněji se o uvedeném režimu zmiňuje publikace K. Drhovského *Památky Plasy*.

2.3 Vztahy cisterciáckého řádu ke klášteru Zlatá Koruna

Kláster Zlatá koruna zaujímá zvláštní postavení, přičemž během středověku měnil své mateřské kláštery. V první řadě to byl zmíněný rakouský řádový dům Heiligenkreuz v letech 1263 – 1277/1281 a dále české opatství v Plasích v letech 1277/1281 – 1400, kdy následně bylo papežem opětovně obnoveno podřízení Zlaté Koruny klášteru v Heiligenkreuzu.²⁰

Oproti vztahu ke klášteru v Heiligenkreuz je zvláště období vztahu k plaskému klášteru významněji dokumentováno v písemnostech. Plaský

¹⁷ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích II. díl, II. svazek : Mnišské řády*, s. 153.

¹⁸ DRHOVSKÝ, K. *Památky Plasy*, s. 7.

¹⁹ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích II. díl, II. svazek : Mnišské řády*, s. 155.

²⁰ CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142 – 1420*, s. 101.

opat totiž plnil roli vizitátora a tato jeho role je zachycena v listinách a v jedné zachované vizitaci týkající se zlatokorunského opata Ludolfa, přičemž vizitaci provedl plaský pater – abbas Jakub před rokem 1350, či přímo v uvedeném roce. Z vizitací celkově vyplývá kontrola početných prohřešků, ale také i pozitivní hodnocení, zvláště v oblasti péče o chudé a nemocné. Z dalších cisterciáckých opatství se v záležitostech Zlaté Koruny angažovali opati z Pomuku, zbraslavského, sedleckého kláštera a Vyššího Brodu.²¹

Vztah generální kapituly byl vůči klášteru Zlatá Koruna velmi živý a projevoval se například v řešení pře mezi Zlatou Korunou a Vyším Brodem o hranice, a to v případě kolonizačního území v roce 1352. K určitému porušení tradičních vazeb došlo až v době schizmatu, kdy cisterciácké kláštery byly rozděleny na přívržence avignonských a římských papežů. Daný rozkol se týkal i kláštera Zlatá Koruna, kde došlo po roce 1406 k dvojvládí. I přes určitý význam kláštera Zlatá Koruna se dá hovořit o jistém útlumu, zvláště z důvodu, kdy schizma přerušilo kontakty mezi jednotlivými opaty.²²

2.4 Vývoj kláštera

Klášter Zlatá Koruna byl založen proto, že rod Vítkovců měl mocenský vliv v oblasti v oblasti jižních Čech, kterému chtěl panovník Přemysl Otakar II. zabránit. Ideálním řešením pro vyrovnání tohoto vlivu a zajištění královského majetku bylo zakládání duchovních institucí, což se stalo i v případě kláštera Zlatá Koruna. Cisterciáci byli velmi schopní uspokojit potřeby panovníka, který tímto také vyzvedával svoji duchovní úroveň a zbožnost, přičemž i rod Vítkovců těžil z přítomnosti cisterciáckého řádu, podpořeného osobností Bernarda z Clairvaux.²³

²¹ CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142 – 1420*, s. 101 - 103.

²² Tamtéž, s. 100.

²³ ŠPINAR, J. *Knihovna kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně: nástin vývoje klášterní knihovny a pokus o její rekonstrukci*, s. 5.

Avšak již po 15 letech, kdy byl klášter nadán statky a právy, byl skoro zničen kumánskými tlupami.²⁴ „Roku 1278 po pohromě na Moravském poli byl klášter vypálen tak důkladně, že podle zpráv souvěkých letopisců nebylo možno ani přesně rozeznati, kde stával. Patrně v době požáru byla většina budov ze dřeva“.²⁵ Ve skutečnosti, dle zprávy Pavla Zahradníka, nebyla Zlatá Koruna, jak je patrné ze zprávy letopisce Josefa Emlera z roku 1874²⁶, zničena po bitvě na Moravském poli, ale již roku 1276 nebo 1277 a vypálení kláštera bylo důsledkem povstání Vítkovců proti Přemyslu Otakaru II., jehož následkem bylo rozptýlení konventu.²⁷ Další zpráva p. Vlčka, p. Sommera a p. Foltýna hovoří pouze o roce 1276, přičemž vychází z usnesení generální kapituly řádu reagující na povstání Vítkovců proti Přemyslu Otakaru II., kdy při tomto povstání byla Zlatá Koruna zničena.²⁸

Roku 1279 bylo dále generální kapitulou nařízeno morimondskému²⁹ opatovi, aby byl konvent znovu shromážděn. Opatství se po opětovném založení stalo filiačním zařízením kláštera v Plasích.³⁰

V souvislosti se stavební činností v místě kláštera autor D. Líbal ve své publikaci Zlatokorunský klášter uvádí: „Podle nápisu, který byl viditelný ještě v 13. století, byly chorové kaple (tj. ty, které leží při kněžišti) velkého kostela svěceny po roce 1300 Heřmanem, biskupem Prisinským“³¹, přičemž autor upřesňuje, že k danému období nejsou k stavební činnosti zaznamenány spolehlivé zprávy.³² V další publikaci týkající se kláštera Zlatá Koruna autor D. Líbal upřesňuje, že obsah

²⁴ SCHULLERBAUER, F. *Zlatá Koruna*, s. 8.

²⁵ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 1.

²⁶ ZAHRADNÍK, P. Stavební vývoj kláštera Zlatá Koruna ve světle písemných pramenů. In: GAŽL, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 140.

²⁷ Tamtéž, s. 140.

²⁸ VLČEK, P. SOMMER, P. FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 696.

²⁹ Klášter Morimond – založený v roce 1115 ve Francii. Jedná se o dceřinný klášter řádu cisterciáků, jenž spadá do filiační (příbuzenské) řady Zlatokorunského kláštera.

BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích II. díl, II. svazek : Mnišské řády*, s. 267.

³⁰ HAVLOVÁ, M. *Památky Zlatá Koruna, historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 3.

³¹ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 2.

³² Tamtéž, s. 2.

uvedeného již ztraceného nápisu zachytila barokní zpráva, ale neupřesnil zdroj informace a tu se nepodařilo dohledat.³³ Dále z doby první poloviny 80. let 13. století pochází několik listin, které potvrzují klášteru práva a majetek.³⁴

S vládou Václava II. klášter dále rozvíjí svoji činnost, přičemž před rokem 1290 již vykupuje jedinou cizí enklávu v rámci své domény. Kromě rozsáhlé kolonizace se začínají rozvíjet i stavební práce. Výstavba kláštera a jeho rozvoj byl hlavně v počátku 14. století spojen s velkorysostí Bavora III. z Bavorova, který se stal významným donátorem.³⁵ (viz příloha č. 3).

Díky darům byly vystavěny konventní budovy s kostelem a rozkvět se také týkal založení více než stovky osad a dvaceti hospodářských domů.³⁶ Podle časopisu *Biblio* patřilo v průběhu 13. a 14. století zlatokorunským cisterciákům 97 nových vesnic a 12 hospodářských dvorů.³⁷

Po rozvoji spojeném s vládou Václava II., byl klášter v roce 1354 při velkém požáru opětovně zničen.³⁸ Tato zpráva je však podložena pouze pamětní knihou z roku 1804 z farního úřadu Zlatá Koruna.³⁹

V roce 1356 nařizuje vládce Karel IV. staviteli Vítovi, zvanému Hedvábný, aby opravil zlatokorunský klášter.⁴⁰ Věrohodný je i další údaj,

³³ LÍBAL, D. *Klášter Zlatá Koruna*, s. 6.

³⁴ ZAHRADNÍK, P., *Stavební vývoj kláštera Zlatá Koruna ve světle písemných pramenů*. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 141.

³⁵ CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142 – 1420*, s. 88.

³⁶ HAVLOVÁ, M. *Památky Zlatá Koruna, historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 3.

³⁷ VEČEROVÁ, P. *Klášter Zlatá Koruna a její knihovna. Časopis Grand Biblio*. 2008, roč. 2, č. 3, s. 24.

³⁸ SCHULLERBAUER, F. *Zlatá Koruna*, s. 8.

³⁹ ZAHRADNÍK, P. *Stavební vývoj kláštera Zlatá Koruna ve světle písemných pramenů*. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 141.

⁴⁰ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 2.

podle kterého byl do kláštera v roce 1359 povolán kameník Michal, bratr Petra Parlře, s největší pravděpodobností k pracovní činnosti.⁴¹

2.5 Klášter v době husitských válek

Klášter byl dvakrát zničen v roce 1420 oddílem husitů, aniž by byl předtím uveden do řádného stavu. Část řeholníků, která přežila nájezdy husitů, byla nucena k emigraci.⁴²

Zničení kláštera předchází období počátku husitské revoluce, kdy husité hájili Prahu, z čehož vyplývá i zájem Oldřicha z Rožmberka⁴³ o statky patřící ke klášteru Zlatá Koruna. Pro zabrání těchto statků a zvýšení vlivu Oldřicha z Rožmberka v jihočeském prostoru, bylo z jeho strany využito husitského útoku na klášter pramenícího z nenávisti husitů vůči cisterciáckému řádu. Důvodem byla odmítavá stanoviska opatů cisterciáckých klášterů proti Husovi a husitství. Útok na klášter byl učiněn také s velkou podporou zlatokorunských poddaných.⁴⁴

Dle autorů knihy *Za zdmi kláštera* došlo k útoku zřejmě dne 11. 5. 1420. Po tomto útoku dal Oldřich najevo, že bez světské pomoci se cisterciáci v podobných situacích neobejdou. Od léta poté přejal nad klášterem ochranu, a to i přes odpor cisterciáckých poddaných, kteří si byli vědomi, že Oldřich chce získat klášterní zboží do zástavního řízení.⁴⁵

Dr. Dobroslav Líbal ve své knize *Zlatokorunský klášter* uvádí, že klášter byl vypálen hned na počátku husitských nepokojů, a to selskými

⁴¹ ZAHRADNÍK, P. Stavební vývoj kláštera Zlatá Koruna ve světle písemných pramenů. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 141.

⁴² Tamtéž, s. 141.

⁴³ Jedná se o Oldřicha II. z Rožmberka z rodu Vítkovců, ovládajícího v letech 1418 – 1451 oblast jižních Čech.

NĚMEC, B. *Rožmberkové. Životopisná encyklopedie panského rodu*, s. 59 – 62.

⁴⁴ DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D. CHARVÁT, P. NĚMEC, B. *Za zdmi kláštera: cisterciáci v českých dějinách*, s. 141.

⁴⁵ Tamtéž, s. 141 – 142.

vzbouřenci a ne husity, jak se všeobecně uvádí. Husité měli na kláštere způsobit škody až v roce 1425.⁴⁶

František Schullerbauer popisuje přepadnutí kláštera právě tábority, přičemž vychází z blíže neurčeného zdroje neznámého řeholníka, pravděpodobně P. Viganta z Grevensteinu. „*Věrohodnost způsobu usmrcování mnichů snaží se kronikář dokázati okolností, že v křížové chodbě na straně severní, když tu kopal hrob pro konvertitu, našel 4 lebeční kosti a mnoho různých kostí, zajisté (!) prý zbytky obětí ze dne 27. října 1420*“.⁴⁷

Kateřina Charvátová uvádí, že husité poprvé napadli klášter 11. 5. 1420, přičemž v prvním případě se spíše jednalo o revoltu poddaných vůči své vrchnosti a klášter neměl být při této revoltě, až na několik hospodářských budov a budovy špitálu u brány kláštera, nijak poškozen. Větší následky mělo druhé přepadení kláštera, a to, dle Charvátové, koncem října 1420. Husitské vojsko, které dorazilo pod velením Jana Žižky ke klášteru 27. října, jej vypálilo a dobylo. Dále autorka uvádí, že i přes zabití několika mnichů se větší část konventu stačila z kláštera stáhnout a v čele s opatem Rutgerem se přesunout do Rakouska, kde pak mniši přebývali až do roku 1427 na svých statcích.⁴⁸

Autoři knihy *Za zdmi kláštera* popisují druhý útok s přesnou datací, a to v neděli 27. 10. 1420, přičemž údaje se shodují s obsahem listu opata Rutgera, který uvedeného dne žádal o pomoc do Českých Budějovic. Útok v rámci „menších akcí“ jako součástí denní války, byl veden Janem Žižkou, i když vedení útoku je mu připisováno až pozdějšími autory. Příčinou akce na Zlatou Korunu bylo potrestání mnichů, kteří se jevíli husitům jako neužiteční, a také demonstrace husitů, kteří tímto projevovali nároky na klášterní majetek, který byl zastaven

⁴⁶ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 2.

⁴⁷ SCHULLERBAUER, F. *Zlatá Koruna*, s. 8-9.

⁴⁸ CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142 – 1420*, s. 81 – 84.

Oldřichu z Rožmberka 1. 10. 1420 králem Zikmundem v sumě 3000 kop českých grošů.⁴⁹

V období po roce 1420, kdy byl klášter zničen, je klášter celých 180 let v troskách.⁵⁰ Publikace *Klášter Zlatá Koruna* D. Líbala v návaznosti na následující období uvádí, že: „*Klášterní budovy byly znovu postiženy roku 1425, kdy se tu zastavili husité při svém tažení do Rakouska*“.⁵¹

2.6 Klášter po roce 1420 za doby působení Oldřicha II. z Rožmberka

Vypálení kláštera v roce 1420 a uzurpace klášterních pozemků zastavilo slibný vývoj kláštera.⁵²

Mniši se navrátili do kláštera v roce 1437, ale z důvodu nedostatků finančních prostředků došlo pouze k nejnnutnějším opravám. Zejména se to týkalo kaple Andělů strážných, která byla až do 17. století využívána jako mnišský kostel. Hlavní kostel, i přes snahu věřících, nakonec opraven nebyl.⁵³ Veškeré nesnáze s opravou kláštera byly totiž provázeny skutečností, že opatství ztratilo velkou část svých pozemků, které zabral Smil z Kremže. Toho nechal Oldřich z Rožmberka v červenci roku 1447 zabít ve svém vězení, když na něm předtím ještě vymámil zápisy na různá zboží. Navíc Oldřich z Rožmberka, ve snaze získat klášterní majetek, vyhotovil roku 1437 podvrh listiny, podle které mu císař Zikmund podstoupil do zástavy majetek jak milevského, tak i zlatokorunského kláštera. Oldřich z Rožmberka tak vystupoval jako určitý ochránce kláštera, avšak jeho cíle byly majetnické.⁵⁴

⁴⁹ DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D. CHARVÁT, P. NĚMEC, B. *Za zdmi kláštera: cisterciáci v českých dějinách*, s. 148 – 149.

⁵⁰ SCHULLERBAUER, F. *Zlatá Koruna*, s. 8.

⁵¹ LÍBAL, D. *Klášter Zlatá Koruna*, s. 8.

⁵² HAVLOVÁ, M. *Památky Zlatá Koruna, historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 6.

⁵³ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 2.

⁵⁴ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích II. díl, II. svazek : Mnišské řády*, s. 270.

Rožmberkové se stále vměšovali do vnitřních záležitostí kláštera a získali nad klášterem plnou kontrolu. V roce 1456 se jim dokonce podařilo získat potvrzení falza. Od panovníků bylo sice cisterciákům dovoleno si odkoupit zastavený majetek, ale vzhledem k tomu, že finanční situace kláštera nebyla příliš dobrá, nedovolovala jeho odkoupení. Situace se zhoršila i díky Vladislavu II. Jagellonskému, který v roce 1488 zakázal vykoupení majetku a dne 6. 1. 1493 postoupil zlatokorunské statky do dědičné správy Rožmberkům. Po intabulaci do zemských desek, dne 3. 3. 1494, se koruna vzdala všech nároků na klášter. I přesto Petr z Rožmberka⁵⁵ věnuje 600 kop grošů míšenských na opravu kláštera. Na druhé straně je zde ale skutečnost, že v roce 1509 odcizil část klášterního majetku.⁵⁶

Úpadek opatství spojený s uloupením pozemkového vlastnictví Oldřichem z Rožmberka nebyl v 15. století ještě tak značný. Vyvrcholil však v 2. polovině 16. století, kdy Vilém z Rožmberka⁵⁷ přistoupil k likvidaci opatství poté, co odešel poslední řeholník a opat v jedné osobě.⁵⁸ Jednalo se o řeholníka jménem Bartoloměj, který měl žít v klášteře jako jediná osoba v roce 1553.⁵⁹

*„Nakonec však představený plaského kláštera⁶⁰ dosadil do čela Zlaté Koruny v roce 1554 Matěje, který začal poměrně energicky hájit zbylá práva kláštera. Právě to mu pomohlo k tomu, že ho Rožmberkové brzy sesadili“.*⁶¹ V roce 1568, kdy Vilém z Rožmberka potvrdil za opata mnicha Taxera, již není v klášteře zmiňován žádný mnich. Vilém z Rožmberka se snažil dokonce klášter sekularizovat, tedy oddělit klášter

⁵⁵ Jedná se o Petra IV. z Rožmberka, vládnoucího rožmberskému panství v letech 1493 - 1523. NĚMEC, B. *Rožmberkové. Životopisná encyklopedie panského rodu*, s. 68 – 70.

⁵⁶ VLČEK, P. SOMMER, P. FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*, Praha, s. 697.

⁵⁷ Vilém z Rožmberka ve funkci vladaře domu Rožmberského v letech 1551 – 1592.

NĚMEC, B. *Rožmberkové. Životopisná encyklopedie panského rodu*, s. 86 – 87.

⁵⁸ ŠPINAR, J. *Knihovna kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně: nástin vývoje klášterní knihovny a pokus o její rekonstrukci*, s. 23.

⁵⁹ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích II. díl, II. svazek : Mnišské řády*, s. 271.

⁶⁰ Jednalo se o opata Bohuslava

VLČEK, P. SOMMER, P. FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 697.

⁶¹ VLČEK, P. SOMMER, P. FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 697.

od státu, ale v tomto už mu zabránila smrt.⁶² Až po uvedení dalšího opata Melchiora Höderleho došlo k částečným stavebním úpravám, které se týkaly v letech 1585 – 1588 renovace opatských budov, domku u brány a výstavby křídla později zahrnutého do nového konventu.⁶³

2.7 Vzestup kláštera za působení významných opatů 17.-18. století

Další události týkající se kláštera se datují od roku 1601, kdy zakoupil krumlovské panství od Petra Voka z Rožmberka císař Rudolf II., přičemž do panství byl zahrnutý i zlatokorunský klášter. Opatem se v roce 1608⁶⁴ stal Valentin Schönbeck, který se pustil do zvelebování kláštera. Tím začíná další rozvoj spojený s rozšířením klášterní komunity o řeholníky z Bavorska. V pozdější době se k tomu přidávají i vlastní odchovanci.⁶⁵

Valentin Schönbeck nechává v roce 1609 pokrýt velký kostel, vystavět tzv. malý konvent a již důkladně opravuje kostel Andělů strážných.⁶⁶ Dne 17. 3. 1616 však přichází další drancování, a to Mikulášem Eckersteinem s Mannsfeldskými žoldněři, kteří v klášteře ničí oltáře a odcizují cenné ornáty a další klášterní skvosty.⁶⁷ Následně v roce 1620 je klášter vydrancován Uhry.⁶⁸ V roce 1622 daruje „*Ferdinand II. krumlovské panství Janu Oldřichovi z Eggenbergu, včetně dědičného vrchnostensství nad Zlatou Korunou.*“⁶⁹

Rozvoj se pro tyto události a další skutečnost, kdy byl klášter stále podřízen panstvu ve věci majetkové pomoci, nemohl přiblížit vrcholu

⁶² LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 2.

⁶³ VLČEK, P. SOMMER, P. FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 697.

⁶⁴ LÍBAL, D. *Klášter Zlatá Koruna*, s. 9.

⁶⁵ HAVLOVÁ, M. *Památky Zlatá Koruna, historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 3 - 4.

⁶⁶ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 2.

⁶⁷ SCHULLERBAUER, F. *Zlatá Koruna*, s. 9.

⁶⁸ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 2.

⁶⁹ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích II. díl, II. svazek : Mnišské řády*, s. 274.

v dobách 14. století. Změna přichází až v době příchodu opata Bernarda Pachmana, činného ve funkci v letech 1661 až 1668. Ten v roce 1662 (D. Líbal ve své publikaci Klášter Zlatá Koruna uvádí rok 1663) zahajuje opravu vypáleného klášterního kostela. Za úřadování následujícího opata Matěje Ungara v letech 1668 až 1701 dochází k dokončení významných stavebních prací v kostele a Velkém konventu. Zlatá Koruna se tímto stavebním rozvojem stává vzorovým klášteřem.⁷⁰ Dědicem jmění Eggenbergů po úmrtí knížete Jana Kristiana se soudním rozhodnutím v březnu 1728 stává Adam František kníže ze Schwarzenbergu, který následně zvyšuje materiální podporu kláštera.⁷¹

Rokem 1736 za opata Guschla sice vyhořelo opatství, ale úspěšným pokračovatelem předchozích opatů, který opravné práce dokončil a klášter velkoryse zvelebil byl poslední opat Bohumír Bylanský. Ten nechal vystavět tři chorové kaple, nově zařídil kněžiště, upravil sakristii a nechal celý klášter vymalovat a vyzdobit štukaturou a nástěnnými malbami.⁷²

Rozvoj kláštera za opata Bohumíra Bylanského byl spojen s jeho schopností pozvednout klášterní hospodářství a zisky poté použil k výzdobě a architektonickému zhodnocení klášterního komplexu. Tento pozitivní rozvoj byl ukončen dne 10. 11. 1785, kdy z příkazu Josefa II. byla zrušena klášterní komunita. Nařízení se v případě kláštera Zlatá Koruna týkalo všech 38 členů konventu včetně opata, kteří byli nuceni se do poloviny roku 1786 rozejít.⁷³

2.8 Klášter za působení opata Bohumíra Bylanského

Opat Bohumír Bylanský, patří k nejvýznamnějším osobám, které působili v klášteře Zlatá Koruna. Za jeho působení v letech 1755 až 1785

⁷⁰ HAVLOVÁ, M. *Památky Zlatá Koruna, historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 4.

⁷¹ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích II. díl, II. svazek : Mnišské řády*, s. 275.

⁷² LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 3.

⁷³ VLČEK, P. SOMMER, P. FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 699.

se upevnilo hospodářské zázemí kláštera, které následně umožnilo stavební vývoj, jenž vtiskl klášteru novou barokní podobu (viz příloha č. 4). Jistě největším počinem je výzdoba presbytáře konventního chrámu. Opat Bohumír Bylanský se narodil v Prachaticích dne 27. 3. 1724. Vystudoval gymnázium u jezuitů v Krumlově a filozofii v Pasově. Dne 1. 6. 1743 se stal opatem ve Zlaté Koruně, kde převzal tzv. bílé roucho sv. Bernarda. V době převzetí funkce opata na tom nebyl klášter po hospodářské stránce moc dobře, ale díky pozornosti opata Bylanského ve věci hospodářského podnikání a zavedením účelných reforem a pracovních předpisů pro hospodářskou činnost v klášteře vznikl základ pro rozvoj kláštera. Ten se projevil například i v zavedení chovu cizokrajných ovcí a odborného pěstování chmele a zpracování lnu.⁷⁴

Právě díky finančním přebytkům se klášter dočkal svého rozvoje hlavně z architektonického hlediska, ale také byly finanční přebytky věnovány na zchudlé kláštery cisterciáckého řádu. Příkladem pro posouzení rozvoje kláštera je veduta zbarokizovaného kláštera z dob působení opata Bylanského zachovaná v místě opatského domu. Na této vedutě je znázorněn klášter z rozsáhlou zahradou francouzského typu, která se do dnešní doby nedochovala, a dále různé drobné stavby typické pro rozvoj kláštera, jako například budova ptáčnice, altánky a parkové úpravy. Zvláštností obrazu jsou rozsáhlé skleníky v okolí kostela sv. Markéty. V případě veduty se jedná o perspektivní zřeslení a vykazuje neumělost malíře.⁷⁵ Dle sdělení zástupce kastelána pana Boučka se v určitém směru jeví veduta zidealizovaná.

2.9 Klášter od roku 1785 do počátku 20.století

Zrušení kláštera se datuje ke dni 10. 11. 1785. Mnišské osazenstvo mělo ale vymezenou lhůtu do dubna 1786, která byla určena k rozhodnutí

⁷⁴ KADLEC, J. *Dějiny kláštera Svaté Koruny*, s. 228 – 230.

⁷⁵ HANSOVÁ, J. Zlatá Koruna – přehled vývoje bývalého klášterního sídla od založení do 20. století. In: FÁK, J. *Plaský klášter a jeho minulý i současný přínos pro kulturní dějiny, sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11.-13. května 2005*, s. 160.

o jejich příštím působišti a také k vyřízení majetkových záležitostí. Řeholní život tedy ustal v uvedeném termínu.⁷⁶

Podle J. Kadlece: „Dne 9. října 1785 byl kníže Jan ze Schwarzenbergu úředně vyrozuměn, že na jeho panství mají býti zrušeny cisterciácký klášter Svatá Koruna a augustiniánské kláštery v Třeboni a Borovanech...“.⁷⁷

V knize *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, uvádí autor článku *Studniční kaple ve Zlaté Koruně a v Českých Budějovicích* Jaroslav Sojka, že ke zrušení kláštera mělo dojít v roce 1788.⁷⁸

Jisté je, že se tak stalo na základě dekretu císaře Josefa II., který tímto rušil veškerou činnost náboženských řádů kromě čistě německých klášterů v Oseku a ve Vyšším Brodě. Zrušení kláštera Zlatá Koruna mělo celkově fatální důsledky. Po přečtení rozhodnutí o zrušení kláštera krajským budějovickým hejtmanem Otto z Ottenthalu bylo přikročeno ke složení přísahy hlavního klášterního osazenstva ve věci správného uvedení jmění. Po této přísaze, v čele s opatem Bylanským, došlo k zapečetění sakristie, knihovny archivu, kanceláře provisor, duchovního, správce kuchyně a sklepa a bylo přistoupeno k soupisu inventáře. Mniši se mohli rozhodnout mezi penzionováním, případně přejitím do jiného kláštera nebo do světské duchovní správy. K celkovému rozpuštění mnišského stavu došlo v polovině dubna 1786.⁷⁹

Opat Vladimír Bylanský se následně odstěhoval na schwarzenberský zámek v Chýnově, kde také dne 21. 7. 1788 po

⁷⁶ HANSOVÁ, J. Zlatá Koruna – přehled vývoje bývalého klášterního sídla od založení do 20. století. In: FÁK, J. *Plaský klášter a jeho minulý i současný přínos pro kulturní dějiny, sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11.-13. května 2005*, s. 165.

⁷⁷ KADLEC, J. *Dějiny kláštera Svaté Koruny*, s. 236.

⁷⁸ SOJKA, J. *Studniční kaple ve Zlaté Koruně a v Českých Budějovicích* In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 211.

⁷⁹ KADLEC, J. *Dějiny kláštera Svaté Koruny*, s. 236 – 237.

tříletém penzionování zemřel. Brzká smrt opata Vladimíra Bylanského se dává do kontextu se zrušením kláštera, které nesl velmi těžce.⁸⁰

Po zrušení řádu dochází k postupné devastaci kláštera, neboť je přizpůsobován novým účelovým podmínkám. V první řadě se klášterní chrám stal farním kostelem a v prostoru kláštera byla zřízena světská fara. Veškeré zařízení kláštera bylo postupně prodáno.⁸¹ Z tohoto důvodu prezentuje v současné době klášter z velké části zapůjčený inventář, kdy z původního vybavení se zachovalo velmi málo. Příkladem mohou být věžní hodiny, nyní ve sbírce kláštera, které byly do kláštera vráceny teprve ve 20. století ze zámku Červený Dvůr.⁸²

Část klášterního majetku byla odevzdána do okolních far, část byla dána do dražby a zbytek majetku včetně areálu kláštera a předklášteří koupil v roce 1787 Jan, kníže ze Schwarzenbergu, který tento majetek připojil ke svému krumlovskému panství. Využil hospodářství, které v klášteře a přilehlém území bylo zavedeno a rozšířil manufakturu s cílem přenést ji do vlastního konventu.⁸³

Klášterní budovy bylo potřeba prakticky využít, a proto bylo v klášteře zřízeno v místě opatství bydliště pro hlavního továrníka, v roce 1788 bylo zprovozněno bělidlo, v roce 1800 továrna na kartouny, v roce 1815 továrna na látky a v roce 1850 slévárna železa. Dle fotografické dokumentace a sdělení zástupce kastelána pana Boučka se slévárna železa nacházela v refektáři, který tím byl značně poškozen. Dle dochované fotografie byla slévárna i v místě křížové chodby, kde byly mezi stěnami postaveny železné vzpěry pro jeřáb (viz příloha č. 5). Pracovní činností zde byla velmi poškozena podlaha. Další zásahy

⁸⁰ ŠPINAR, J. Ikonografie kláštera a obce Zlatá Koruna. *Výběr*. 2002, roč. 39, č. 2, s. 93.

⁸¹ KADLEC, J. *Dějiny kláštera Svaté Koruny*, s. 238.

⁸² HAVLOVÁ, M. *Památky Zlatá Koruna, historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 3.

⁸³ HANSOVÁ, J. Zlatá Koruna – přehled vývoje bývalého klášterního sídla od založení do 20. století. In: FÁK, J. *Plaský klášter a jeho minulý i současný přínos pro kulturní dějiny, sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11.-13.května 2005*, s. 162.

značně poškodily kapli Andělů strážných, kde bylo zbořeno presbyterium a sakristie a to k průmyslovému využití místa. Pan Bouček k tomuto sdělil, že v době po zrušení kláštera zde byly byty, noclehárna a stáj. J. Braniš uvádí, že loď kostela byla přepažena na skladiště a dělnické byty. Nejinak tomu bylo i u kostela sv. Markéty, jejíž loď byla přepažena k obývání.⁸⁴

Doba negativních stavebních úprav po roce 1785 zasáhla i stavbu studniční kaple, která byla vystavěna v ambitu kláštera ve 14. století. Stavba vystupovala do rajskeho dvora ve tvaru sedmiúhelníka. Objekt byl průmyslově využíván do roku 1909, přičemž kaple již byla zbořena v roce 1828. V dnešní době se z ní zachoval půdorys a několik architektonických prvků, které jsou nyní uloženy v klášterním lapidáriu.⁸⁵ J. Braniš přibližuje zbytek kaple tak, že se z ní zachoval portál s bohatě profilovaným obloukem a kružbičkami na zdi.⁸⁶

⁸⁴ BRANIŠ, J. *Svatá Koruna, bývalý klášter cisterciensky*, s. 81.

⁸⁵ SOJKA, J. Studniční kaple ve Zlaté Koruně a v Českých Budějovicích. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 211.

⁸⁶ BRANIŠ, J. *Svatá Koruna, bývalý klášter cisterciensky*, s. 126.

3 ARCHITEKTURA KLÁŠTERA ZLATÁ KORUNA

Vysoká umělecká úroveň se v případě kláštera Zlatá Koruna projevuje v jeho architektuře. Významnými klášterními stavbami jsou kaple Andělů strážných, kostel Nanebevzetí Panny Marie, přilehlý konvent s křížovou chodbou a kapitulní síň. U budovy opatství vyniká centrální osmiboká opatská kaple. Stavební rozvoj byl pozitivně spojen se zlatokorunskou stavební hutí, jejíž vznik byl podmíněn dlouhodobou stavební činností. Její existence ovlivnila kvalitu klášterních staveb a také přilehlých staveb v okolí.⁸⁷

3.1 Chrám Nanebevzetí Panny Marie

Přední místo v klášterním areálu zaujímá hlavní konventní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Jedná se o trojlodní gotickou baziliku⁸⁸ (viz příloha č. 6).

Dle Schullerbauera se stavba kostela datuje k počátku založení kláštera v roce 1263 do roku 1315. Původně byl kostel opatřen předsíní, která se skládala ze tří gotických křížových kleneb, ale ta se naneštěstí do dnešních dob nezachovala.⁸⁹

Samotný stavební vývoj klášterního kostela je dle D. Líbala velmi složitý. Začal stavbou příčné lodě za dob vlády Václava II. (1278 – 1305), zřejmě na starých základech, z čehož zmíněný autor usuzuje podle půdorysu příčné lodi. Stavba byla následně rozšiřována paprskovitě, a to do presbytáře severního klášterního křídla a do trojlodí, které bylo zpočátku zahrazeno zdí. Tato stavební etapa skončila na počátku 14. století a vytvořila základ pro další stavební vývoj kostela.

⁸⁷ LAVIČKA, R. Zlatokorunská stavební huť. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 66.

⁸⁸ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 4.

⁸⁹ SCHULLERBAUER, F. *Zlatá Koruna*, s. 10.

Kostel byl dokončen někdy v letech 1360 – 1370 za vedení stavitele Víta Hedvábného.⁹⁰

Skutečností, která přibližuje dataci výstavby chrámu, je již v souvislosti s vývojem kláštera uvedené svěcení chórových kaplí v roce 1300 biskupem Heřmanem. O tomto se zmiňuje ve svých publikacích D. Líbal a také M. Havlová. Podle této skutečnosti usuzuje D. Líbal, že stavba chrámu byla započata až na sklonku 13. století.⁹¹

Další stavební vývoj byl ve znamení velké opravy klášterního kostela za období úřadování opata Pachmana v letech 1663 až 1669, kdy chrám dostal novou klenbu. Touto přestavbou se však původní výška snížila o několik metrů.⁹² Dle sdělení zástupce kastelána kláštera Zlatá Koruna pana Boučka je tato informace přesně nezjištěná a snížení klenby by se mohlo pohybovat mezi 1,5 metru až 4 metry. Zdroj *Památky Zlatá Koruna*, autorky Havlové konkrétně uvádí 4 metry.⁹³

Kostel působí z vnější strany strohým dojmem, ale stavba je monumentální i přesto, že je bez věže.⁹⁴ Kostel tvoří přečnávající, křížem položená příčná loď a pět stěn, které jsou zavřené dlouhým chorem. Loď kostela, která je postavená z lomového kamene, je rozdělena na osm klenebních polí, které jsou oddělené osmi páry arkád od bočních lodí. Při lodi kostela jsou přistavěny pravoúhlé kaple, a to na východní straně dvě a na západní straně jedna.⁹⁵

Během výstavby kostela při dokončování jihozápadní části trojlodí vznikla čtvrtá severozápadní loď, která zanikla během barokizace, kdy byl kostel nově zaklenut. Z původního klenutí kostela se v důsledku

⁹⁰ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 19.

⁹¹ LÍBAL, D. *Klášter Zlatá Koruna*, s. 22.

⁹² LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 4.

⁹³ HAVLOVÁ, M. *Památky Zlatá Koruna, historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 11.

⁹⁴ KUTHAN, J. *Gotická architektura v Čechách, zakladatelské dílo Přemysla Otakara II.*, s. 145.

⁹⁵ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 4.

stavebních úprav v letech 1663 – 1667 zachovala pouze klenba jihovýchodní lodi.⁹⁶

V místě severovýchodního rohu východního ramene je přistavěno točivé schodiště, které vrcholí věžičkou, která je postavena nakoso. Na severní straně se zachovaly tři ze čtyř chórových kaplí z období činnosti opatů Ungara a Bylanského. Tyto kaple byly postaveny na místě již dříve zbořených gotických kaplí. Vnější kostelní loď je vizuálně velmi prostý. Okna na hlavní lodi jsou pravoúhlá, přičemž hlavní loď nemá na vnější straně opěrný systém. Avšak u prvních třech polí jsou viditelné ve zdi zasazené klenáky zevních opěrných oblouků, které však nebyly realizovány. Je to u nás jistě nejstarší pokus o zevní opěrný systém, jaký nalézáme později rozvinutý u katedrály sv. Víta v Praze a u dalších chrámových staveb v Kolíně a v Kutné Hoře.⁹⁷

Kostel je orientován z místních důvodů kněžištěm na východ.⁹⁸ Tento fakt upřesňuje autor Kuthan s tím, že ve Zlaté Koruně na základě řádové zvyklosti byl klášter postaven podél vodního toku. Z uvedeného důvodu byla však porušena orientace chrámu, kdy presbytář byl obrácen podélnou osou k severu.⁹⁹

3.1.1 Presbytář

Presbytář je jedním z nejvýznamnějších architektonických prvků v prostoru kláštera, přičemž na první pohled překvapuje svým kontrastem oproti zbytku chrámové lodi. Dle sdělení pana Boučka je možné, že kontrast mezi honosným presbytářem a strohým zbytkem lodi měl v návštěvníkovi vyvolat pocit pozemské nicoty oproti vznosnému nebi. Každopádně se jednalo o porušení pravidel cisterciáckého řádu, který vycházel svým učením ze skromnosti a prostoty. U kontrastu je i jistá

⁹⁶ VLČEK, P. SOMMER, P. FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 699.

⁹⁷ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 4 – 5.

⁹⁸ Tamtéž, s. 4.

⁹⁹ KUTHAN, J. *Gotická architektura v jižních Čechách, zakladatelské dílo Přemysla Otakara II.*, s. 144 - 145.

snaha o architektonický zásah, s parametry nových uměleckých směrů nově se vytvářejících v prostoru střední Evropy v době vzniku barokního umění.¹⁰⁰

Samotný presbytář je neobyčejně rozvinutý a překvapující je i jeho neobyčejná délka.¹⁰¹ Výstavba presbytáře spadá do období opata Bohumíra Bylanského, který vtiskl klášteru novou barokní podobu. Jistě největším počinem je právě výzdoba presbytáře konventního chrámu, která byla dokončena kolem roku 1772.¹⁰²

Dle autorky Jarmily Hansové v článku knihy *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé* proběhla barokizace presbytáře v letech 1772 – 1773.¹⁰³

Jednotnost a zvláště iluzivní, figurální a ornamentální malba zcela překrývá gotickou vrstvu a sochařská výzdoba s mobiliářem dávají celku kompaktnost a barevnost.¹⁰⁴

V místě levé části presbytáře se nachází kenotaf,¹⁰⁵ věnovaný Přemyslu Otakaru II. a jako protějšek je zde kenotaf, který je věnován Bavoru III. z Bavorova, významnému mecenášovi kláštera. Uvedený kenotaf je dílem sochaře Jakuba Eberleho. Dobroslav Líbal ve své knize *Zlatokorunský klášter* uvádí, že byl vytvořen roku 1773.¹⁰⁶ Havlová spojuje tvorbu kenotafů s rokem 1771 - 1772.¹⁰⁷

¹⁰⁰ MÁDL, M. VÁCHA, Š. Barokní nástěnné malby ve Zlaté Koruně. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 274.

¹⁰¹ KUTHAN, J. *Gotická architektura v Čechách, zakladatelské dílo Přemysla Otakara II*, s. 148.

¹⁰² MÁDL, M. VÁCHA, Š. Barokní nástěnné malby ve Zlaté Koruně. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 274.

¹⁰³ HANSOVÁ, J. Zazděný otvor za hlavním oltářem klášterního kostela. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 575.

¹⁰⁴ MÁDL, M. VÁCHA, Š. Barokní nástěnné malby ve Zlaté Koruně. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 274.

¹⁰⁵ Kenotaf - symbolický náhrobek.

LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 27.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 20.

¹⁰⁷ HAVLOVÁ, M. *Památky Zlatá Koruna, historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 11.

3.1.2 Oltář

Za zmínku jistě stojí oltářní a sepulkrální architektura doplněná sochami, která je dílem sochaře Jakuba Eberleho (viz příloha č. 7). Zdroj *Památky Zlatá Koruna* autorky Havlové uvádí, že hlavní kostelní oltář byl vytvořen v letech 1771 a 1772.¹⁰⁸

Malba presbytáře přímo navazuje na oltářní obraz, který je prezentací Nanebevzetí Panny Marie. Oltář se dále skládá z malby představující hlavní tribunu s vyklánějícími se muži Starého a Nového zákona a nad nimi se zdvihá architektonický prvek nesoucí v sobě monumentálnost vítězného oblouku. Na oblacích je znázorněn sv. Jan Křtitel, který je doprovázen apoštolskými knížaty sv. Petrem a Pavlem. Všichni tito světci vzhlížejí vzhůru ke Kristu, který spěchá ze svého trůnu směrem ke své matce. V nižší poloze oltáře je znázorněn další trůn, který je překrytý rudým pláštěm, přičemž je připraven pro Pannu Marii. Mezi trůny je modrá koule znázorňující svět. Nad tímto znázorněným světem je v oblacích usazen Bůh Otec, který má ve své blízkosti čtyři apokalyptické bytosti, a to lva, býka, člověka a orla, kteří také znázorňují čtyři evangelisty. Po levé straně přidržují andělé kříž a další anděl po pravé straně přináší na podušce žezlo. Zcela nahoře je znázorněna holubice, která představuje Ducha Svatého. Od ní se rozbíhají do všech stran paprsky světla. Na uvedený oltář navazuje malba, která zabírá celou plochu stropu a tento opticky zvyšuje. Malba také vychází z oltářního obrazu, který je prezentací Nanebevzetí Panny Marie.¹⁰⁹

¹⁰⁸ HAVLOVÁ, M. *Památky Zlatá Koruna, historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 11.

¹⁰⁹ MÁDL, M. VÁCHA, Š. *Barokní nástěnné malby ve Zlaté Koruně*. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 276.

3.1.3 Varhany

Další historickou cenností nacházející se v místě chrámové lodi jsou velmi dobře zachované barokní varhany.¹¹⁰

První zmínka o varhanech pochází z roku 1610, a to v souvislosti se stavbou kůru v kapli Andělů strážných, která do obnovy konventního chrámu sloužila mnichům k bohoslužbám. Varhany byly postaveny za působení opata Valentina Augusta Schönbecka v roce 1611 a jejich stavby se ujal Tomáš Growisch z Českého Krumlova. Kolem roku 1670 byly z kaple přeneseny do konventního chrámu. Již po roce 1670, po dokončení kůru v západní části lodi, začal opat Ungar uvažovat o stavbě velkých varhan určených pro konventní chrám, přičemž smlouvou o jejich stavbě jsou doložena jednání opata Ungara s Mikulášem Christendlem z Českých Budějovic. Nedochovala se však část smlouvy, která uvádí rok jejího uzavření. Nové varhany byly dokončeny až v roce 1698 A Starckem a jejich stavba je také podložena smlouvou s opatem Ungarem.¹¹¹

M Havlová uvádí, že *„barokní varhany na kruchtě byly v letech 1698 až 1699 postaveny českobudějovickým varhanářem Mikulášem Christeindlem a dokončeny mistrem Abrahámem Starckem, varhanářem z Lokte“*.¹¹²

Growischovy varhany byly v roce 1698 přesunuty zpátky do klášterní kaple. Tyto varhany v kapli vydržely do roku 1786. V uvedeném roce je odkoupil za 120 zl. Jakub Charius z berní prelatury krumlovské, a daroval je do kostela sv. Prokopa v Besednici, kde byly v roce 1875 nahrazeny novými varhany a následně vyhozeny. Zachované varhany v místě konventního chrámu byly v 19. století dvakrát opravované, přičemž další opravy, které proběhly v letech 1941 – 1943, provedli

¹¹⁰ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 21.

¹¹¹ BELIS, J. ŠLAJCH, V. Dějiny varhan cisterciáckého kláštera Zlatá Koruna. *Památky a příroda*. 1991, roč. 16, č. 3, s. 129 – 133.

¹¹² HAVLOVÁ, M. *Památky Zlatá Koruna, historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 11.

Eduard a Jaroslav Hubení z Protivína, ale touto neodbornou rekonstrukcí nástroj značně utrpěl. K další již zdařilejší rekonstrukci dochází v roce 1984.¹¹³

Další zvláštností nacházející se v místě chrámové lodi jsou dle sdělení pana Boučka původní barokní lavice z dob barokní přestavby, které byly při obnově chrámu přivezeny z chrámu sv. Mikuláše v Českých Budějovicích. V článku autorů Belise a Šlajcha je uvedeno, že v 60. letech 20. století byly do kláštera Zlatá Koruna vráceny původní chorové lavice z dob působení Bohumíra Bylanského, které byly po zrušení kláštera převezeny do kostela sv. Mikuláše v Českých Budějovicích. Tam byly následně kolem roku 1820 doplněny o varhany. Tyto varhany jsou dílem varhanáře Jentschkeho, přičemž jsou v současné době uloženy v konventním chrámu po pravé části lodi. Jejich současný stav ale vyžaduje rekonstrukci.¹¹⁴

3.1.4 Kněžiště

Kněžiště kostela je uzavřeno pěti stranami osmiúhelníka, je opřeno štíhlými neodstupněnými opěráky, které vystupují nad hlavní římsu ve fiálách¹¹⁵. Místo kněžiště je osvětleno šesti gotickými okny, přičemž čelní okno je zazděno. Pod uvedeným čelním oknem je malba z konce 18. století znázorňující adoraci sv. Bernarda a sestry Humbeliny před Nejsvětější svátostí. *„Kněžiště je dosti značně odchýleno od chrámové osy. Tomuto zjevu přičítal se dříve význam náboženský a považoval se za znázornění sklonu hlavy Kristovy při jeho smrti, ale ve skutečnosti je to jen výraz nesrovnalosti propočtů ve stavebním plánu.“*¹¹⁶

¹¹³ BELIS, J. ŠLAJCH, V. Dějiny varhan cisterciáckého kláštera Zlatá Koruna. *Památky a příroda*. 1991, roč. 16, č. 3, s. 129 – 133.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 135.

¹¹⁵ Fiála – architektonický prvek. Jedná se o štíhlý jehlan posázený kraby a ukončený křížovou kytkou umístěný zpravidla na vrcholech pilířů opěrného systému gotické katedrály.

Fiála. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie*. [online]. Naposledy editováno 8.3. 2013 [cit. 26. 3. 2013]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Fi%C3%A1la>.

¹¹⁶ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 4.

3.2 Chrámové gotické prvky s určením datace

Velmi krásnými doklady gotické architektury jsou okna v místě chrámové lodi. Zejména se jedná o rozetu s bohatou šestidílnou kružbou. Rozeta se nachází v místě východního ramene chrámové lodi, která souvisí s přilehlým křídlem kláštera.¹¹⁷

Problémem u nejstarších prvků výstavby kláštera Zlatá Koruna je jejich datace.¹¹⁸ Stejný problém se týká i prisouzení architektonických detailů konkrétnímu staviteli, což je patrné v případě určení zmíněné rozety. Ta je prisuzována Jiřím Kuthanem Michalu Parlérovi, ale autor Braniš se s tímto názorem rozchází.¹¹⁹

Uvedené gotické kruhové okno svým celkovým uspořádáním spadá do období činnosti Michala Parlěře, tedy do poloviny 14. století. Vyniká zvláště svojí výplní tvořenou ze šesti dvojdílných kružeb seskupených paprskovitě kolem šestilistu a pětilistu v mezerách mezi dvoudílnými kružbami. Zevní ostění okna je terakotové a je tvořeno z pálených cihel a zdobené reliéfem gotických nosíků vytvořených z omítky¹²⁰ (viz příloha č. 7).

Na základě informace z *Encyklopedie českých klášterů* autorů Vlčka, Sommera a Foltýna jsou uvedené práce na chrámu datovány k roku 1359, kdy zde v této době pracoval Michal Parlěř. Do této doby také spadá uvedené kruhové gotické okno a dále dostavba vstupního portálu zbytku předsíně v jihozápadním průčelí chrámu.¹²¹

Stejný problém vyvstává i u autorství hlavního průčelí, kde se také polemizuje o autorství zmíněného Michala Parlěře.

¹¹⁷ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 4.

¹¹⁸ KUTHAN, J. *Gotická architektura v Čechách, zakladatelské dílo Přemysla Otakara II.*, s. 151.

¹¹⁹ PAVELEC, P. Michael Parlěř ve Zlaté Koruně? In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 206.

¹²⁰ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 4.

¹²¹ VLČEK, P. SOMMER, P. FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 699.

Dobroslav Líbal se ve svém spisu o zlatokorunském klášteře o autorství nezmiňuje. Vyzvedává však honosnost a mohutnost průčelí, které svojí dispozicí, s prvky dvou odstupněných opěráků, předjímá vnitřní dispozici stavby chrámu. Ve středu tohoto průčelí vyniká gotický portál s bohatým profilovaným ostěním. Tympanon portálu je zdobený zachovanými kružbovými motivy.¹²²

U uvedeného průčelí západního ramene kostelní lodi je patrný hrotitými oblouky ukončený portál, který proniká do rámu velkého průčelního gotického lomeného okna se zachovalou kružbou¹²³ (viz příloha č. 6). Samotné průčelí ale jinak vesměs potlačuje větší architektonické členění.¹²⁴

3.3 Kaple Andělů strážných

Nejstarší klášterní budovou je dvoupatrová kaple Andělů strážných, která vznikla s největší pravděpodobností po roce 1276, kdy byl klášter zcela zničen.¹²⁵ (viz příloha č. 9).

V knize *Encyklopedie českých klášterů* autorů Vlčka, Sommera a Foltýna se uvádí vznik kaple v rozmezí 70. a 80. let 13. století.¹²⁶ Jiří Kuthan uvádí, že kaple vznikla na konci 60. či v první půli 70. let 13. století,¹²⁷ Dobroslav Líbal posouvá vznik kaple do 80. let 13. století.¹²⁸

V knize *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé* s odkazem na knihu *Gotická architektura v Čechách* autora Jiřího Kuthana je uvedeno, že se jedná o poměrně dobře zachovanou stavbu.¹²⁹

¹²² LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 5.

¹²³ Tamtéž, s. 5.

¹²⁴ KUTHAN, J. *Gotická architektura v Čechách, zakladatelské dílo Přemysla Otakara II.*, s. 149.

¹²⁵ VLČEK, P. SOMMER, P. FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 696.

¹²⁶ Tamtéž, s. 700.

¹²⁷ KUTHAN, J. *Gotická architektura v Čechách, zakladatelské dílo Přemysla Otakara II.*, s. 144.

¹²⁸ LÍBAL, D. *Zlatokorunský klášter*, s. 25.

¹²⁹ ROYT, J. Díla středověkého umění v klášteře Zlatá Koruna. In: GAŽL, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 190.

Kaple Andělů strážných však byla ve skutečnosti značně poškozena po zrušení kláštera v roce 1785, kdy byla používána k průmyslovým účelům a následně užívána k bydlení.¹³⁰ Zakončení kaple bylo v době značných stavebních úprav zbouráno a do dnešní doby se z něho zachoval pouze svorník v podobě Beránka Božího.¹³¹

I přes tyto necitelné zásahy je kaple velmi cenným dokladem rané gotiky v jižních Čechách a vyniká vzácnými architektonickými detaily. Ty jsou prezentovány fragmentem točivého schodiště v přízemí kaple v jižní stěně při jihozápadním koutu z dob počátku výstavby kláštera a dále vizuálně působivými svorníky s vegetabilními motivy, které jsou tesané prolamovanou technikou. Kromě sklenutí kaple třemi křížovými klenbami, které působí hlavně tím, že je nepřerušené od základních soklíků u podlahy, zde působí v pozitivním kontrastu ostění triumfálního oblouku v přechodu zrušeného presbytáře a lodi. Velmi cenným zachovalým prvkem kaple je však vstupní portálek, který ihned zaujme svojí bohatou detailní členitostí. Tympanon bohatý na motiv vinných listů je umístěn na dvou konzolách v podobě lidských postav. Archaičnost tohoto detailu vychází z motivů románské doby a odkazuje na fakt, že se jedná o jednu z nejstarších figurálních plastik v jižních Čechách.¹³²

Za zmínku jistě stojí i nástěnné malby v místě kaple vzniklé prací malíře Františka Jakuba Prokyše (1713 ? Slaný – 25. 10. 1791 – České Budějovice). Malby vznikly v roce 1765, avšak v průběhu 19. století byly z velké části zničeny. V současné době můžeme obdivovat již jen torza maleb andělů a ornamentálních motivů, ze kterých si však už nemůžeme udělat komplexnější představu.¹³³

¹³⁰ KUTHAN, J. *Gotická architektura v Čechách, zakladatelské dílo Přemysla Otakara II.*, s. 141.

¹³¹ ROYT, J. Díla středověkého umění v klášteře Zlatá Koruna. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 190.

¹³² KUTHAN, J. *Gotická architektura v Čechách, zakladatelské dílo Přemysla Otakara II.*, s. 143.

¹³³ MÁDL, M. VÁCHA, Š. Barokní nástěnné malby ve Zlaté Koruně. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 273 - 274.

Při porovnání kaple Andělů strážných s dalšími následujícími klášterními stavbami zde zcela zřejmě působí prvek raně gotického stylu ve své robustnosti, který se již u chrámu Nanebevzetí Panny Marie vytrácí.¹³⁴

3.4 Klášterní stavby

V místě prostoru kláštera se nachází další stavby dotvářející funkčnost a komplexnost klášterního areálu (viz příloha č. 10). Jedná se zejména o budovy konventu, malého a velkého opatství, včetně refektáře, kapitulní síně a křížové chodby. Konvent kláštera vznikl na jihovýchodní straně a jeho nejstarší část navazuje na transept, který obsahuje sakristii, kapitulum, průchod a sál mnichů. Samotné kapitulum patří svojí výstavbou mezi nejstarší části konventu a je sklenuté na dva svazkové pilíře. V místě kapituly se zachovaly tři lomená gotická okna s terakotovým ostěním s motivem vinných listů. Jihovýchodní křídlo klausury obsahuje prostor refektáře s portálem vyzdobeným terakotovým ostěním směřujícím do ambitu. Ambit navazující na jednotlivá křídla klausury je vyzdoben rokokovou štukaturou z dob opata Bylanského. V místě vnějšího obvodu ambitu jsou základy studniční kaple, ze které se zachoval vstupní portál. Severně od kaple Andělů strážných, v prvním patře, se nachází prelatura, ve které je opatská kaple, zaklenutá centrální osmidílnou klenbou. V místě jihozápadně od konventu jsou hospodářské objekty solnice a mlýna a dále laický kostel sv. Markéty, postavený v 70. letech 14. století. Kostel je v současné době přestavěn a upraven pro bytové účely.¹³⁵

Za zmínku jistě stojí i barokní nástěnné malby, které se nachází v klášterních budovách. Podrobněji se o těchto malbách zmiňuje kniha *Kláster Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*.¹³⁶

¹³⁴ KUTHAN, J. *Gotická architektura v Čechách, zakladatelské dílo Přemysla Otakara II.*, s. 150.

¹³⁵ VLČEK, P. SOMMER, P. FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 699 – 700.

¹³⁶ MÁDL, M. VÁCHA, Š. Barokní nástěnné malby ve Zlaté Koruně. In: GAŽI, M. *Kláster Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 274.

3.5 Novodobá rekonstrukce kláštera

První známky obnovy kláštera se projevily, dle M. Havlové, počátkem 20. století, kdy bylo na nátlak veřejnosti zastaveno další průmyslové využívání budov. Právě v době vlastnictví klášterních budov knížetem Adolfem Josefem Schwarzenbergem byla v počátcích vyklizena kapitulní síň, do které byly umístěny náhrobky opatů. Ty se v současné době nalézají v malém konventu.¹³⁷

Počátky prvotního popudu a následné rekonstrukce kláštera Zlatá Koruna se datují do let 1907 – 1914. Největší zásluhu na tom má Josef Braniš, který se obrátil na Adolfa Josefa ze Schwarzenberga s žádostí o opravu kláštera. Jako velký nadšenec kláštera vycházel z faktu, že byl již ve značně havarijním stavu a navíc průmyslové podnikání v místě kláštera vedlo v roce 1908 k úpadku posledního nájemce pana Františka Schullerbauera. Je paradoxní, že jmenovaný podnikatel byl zároveň velkým nadšencem umělecko – historických památek a zabýval se literární činností, o čemž svědčí jeho spis *Zlatá Koruna*. Z popudu zmíněného Josefa Braniše a z rozhodnutí knížete Jana ze Schwarzenberga, syna Adolfa Josefa, došlo v červnu roku 1907 ke svolání porady na téma zachování kláštera. I přes následné nesrovnalosti plynoucí například s absencí odborného posudku byly na podzim roku 1909 zahájeny, z příkazu knížete Jana ze Schwarzenberga, stavební práce, které se týkaly opravných prací v kapli Andělů strážných, odkrytí portálu kaple zbouráním komory a odstranění zadržujícího triumfálního oblouku, čímž byly odhaleny základy zbořeného presbytáře. Dále došlo i k rekonstrukci křížové chodby, kde bylo odstraněno zadržující portálu vstupu do kapitulní síně. I přes chybějící doporučení památkové komise se postupovalo při odborném dohledu architekta Jana Sedláčka. Při rekonstrukci kláštera byly odkryty v kapli Andělů strážných nástěnné malby, stopy původních oken a gotické prvky, které významně přispěly

¹³⁷ HAVLOVÁ, M. *Památky Zlatá Koruna, historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 7.

k poznání hodnoty této stavby. Dále byly odkryty cenné architektonické prvky kapitulní síně a křížové chodby. I přes stavební zásahy, které nerespektovaly slohový vývoj kláštera, jako například zbourání renesančního chóru v kapli, byl rekonstrukcí započat slibný vývoj renovace kláštera.¹³⁸

Další oprava kláštera v roce 1938, byla zaměřena na zaniklou studniční kapli, kdy bylo odkryto základové zdivo studnice, která dala název i samotné kapli.¹³⁹

Podle článku *K výzdobě cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně* Ludmily Ourodové došlo k dalšímu restaurování kláštera v roce 1938 architektem Josefem Šebkem a za podpory památkového úřadu, přičemž obnova se týkala hlavně nástěnných maleb a štukové výzdoby.¹⁴⁰ Podle zprávy v časopisu *Biblio* byla uvedená rekonstrukce zahájena až v roce 1939 Adolfem, desátým knížetem ze Schwarzenbergu.¹⁴¹

Internetový zdroj uvádí, že s rekonstrukcí kláštera se pokračovalo také „od roku 1938 i během druhé světové války pod vedením architekta *Fidry*“.¹⁴² Během druhé světové války „byl klášter Schwarzenbergům zkonfiskován protektorátními úřady...“.¹⁴³

¹³⁸ BEZECNÝ, P. Počátky rekonstrukce bývalého zlatokorunského kláštera v letech 1907-1914. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 348 – 356.

¹³⁹ SOJKA, J. Studniční kapele ve Zlaté Koruně a v Českých Budějovicích. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 211.

¹⁴⁰ OURODOVÁ, L. Zlatá Koruna – přehled vývoje bývalého klášterního sídla od založení do 20. století. In: FÁK, J. *Plaský klášter a jeho minulý i současný přínos pro kulturní dějiny, sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11.-13.května 2005*, s. 173.

¹⁴¹ VEČEŘOVÁ, P. Klášter Zlatá Koruna a její knihovna. *Časopis Grand Biblio*. 2008, roč. 2, č. 3, s. 25.

¹⁴² Zrušení kláštera a jeho další osud. *Více z historie kláštera Zlatá Koruna* [online]. Zlatá Koruna národní kulturní památka © 2013 [cit.13.3. 2013]. Dostupné z: <http://www.klaster-zlatakoruna.eu/historie/vice-z-historie-klastera/>.

¹⁴³ Zrušení kláštera a jeho další osud. *Více z historie kláštera Zlatá Koruna* [online]. Zlatá Koruna národní kulturní památka © 2013 [cit.13.3. 2013]. Dostupné z: <http://www.klaster-zlatakoruna.eu/historie/vice-z-historie-klastera/>.

Po skončení druhé světové války v roce 1945, která znamenala zastavení pracovních činností, došlo k adaptaci objektu kláštera jako místa oddělení historických fondů knihovny, kam se svázely knihovní fondy jihočeských církevních institucí.¹⁴⁴ Následně v roce 1948 přešel klášter do vlastnictví československého státu.¹⁴⁵ Další pracovní činnost se již týkala období druhé poloviny 20. století a prvních let 21. století. V padesátých letech 20. století byly dokončeny opravy velkého a malého konventu, čímž ale skončila systematická údržba objektu a objekt byl poté částečně využíván jako volný prostor pro byty. Až v šedesátých letech 20. století byly zřízeny depozitní sklady knihovny a v jižní části velkého konventu byl dále uveden do provozu depozitář Okresního archivu v Českém Krumlově. Využití kláštera v době normalizace po roce 1970 se týkalo hlavně zřízení památníku českého písemnictví s literární expozicí s tím, že od roku 1979 do roku 2000¹⁴⁶ byl objekt ve správě Státní vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Přesto objekt dále chátral a neměl jakékoliv technické zázemí důležité pro údržbu a nejdůležitější opravy objektů. V době, kdy havarijní stav kláštera již dosahoval velmi vážných rozměrů, došlo v letech 1986 až 1987 k opravě střechy u budovy malého konventu a v následujících letech ke stavbě kanalizace a požárního vodovodu. Až období po roce 1989 přináší změny, díky vznikajícím stavebním firmám, a dochází k systematické renovaci kláštera, který začíná plnit svoji funkci památky velkého významu. Z tohoto důvodu je klášter Zlatá Koruna, pod správou Národního ústavu

¹⁴⁴ TROUP, Z. Stavební úpravy v klášteře Zlatá Koruna v druhé polovině dvacátého a v prvních letech jednadvacátého století. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 359.

¹⁴⁵ Zrušení kláštera a jeho další osud. *Více z historie kláštera Zlatá Koruna* [online]. Zlatá Koruna národní kulturní památka © 2013 [cit.13.3. 2013]. Dostupné z: <http://www.klaster-zlatakoruna.eu/historie/vice-z-historie-klastera/>.

¹⁴⁶ OURODOVÁ, L. Zlatá Koruna – přehled vývoje bývalého klášterního sídla od založení do 20. století. In: FÁK, J. *Plaský klášter a jeho minulé i současné přínosy pro kulturní dějiny, sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11.-13.května 2005*, s. 173.

památkové péče. V roce 1995 byl pro svůj historický a architektonický význam prohlášen za národní kulturní památku.¹⁴⁷

V roce 2000 převzal zlatokorunský klášter do své správy památkový ústav v Českých Budějovicích s koncepcí jeho dalšího využití.¹⁴⁸ Památka byla adaptována jako prohlídkový objekt, ale je využívána také v oblasti kulturní, hudební a divadelní. V konventním chrámu, který se stal farním kostelem, se pořádají pravidelné živé bohoslužby. Také byla obnovena liturgická činnost v kapli Andělů strážných. V objektu kláštera je provozována i knihovna v rámci pobočky Jihočeské vědecké knihovny. Objekt kláštera začíná být postupně přístupný i ke konferencím a seminářům.¹⁴⁹

V květnu roku 2006 se v prostorách kláštera konalo významné setkání. Z uvedeného setkání vznikla kniha *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, která vyšla v roce 2007. Je výsledkem soustavného výzkumu a zkompletování poznatků týkajících se historie, umění a zajímavostí kláštera Zlatá Koruna. Vychází z faktu, že v současné době má historický areál stále co nabídnout, zvláště pohled na dochovaný celek, který evokuje představu podoby středověkého kláštera.¹⁵⁰

¹⁴⁷ TROUP, Z. Stavební úpravy v klášteře Zlatá Koruna v druhé polovině dvacátého a v prvních letech jednadvacátého století. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 357 - 367.

¹⁴⁸ OURODOVÁ, L. Zlatá Koruna – přehled vývoje bývalého klášterního sídla od založení do 20. století. In: FÁK, J. *Plaský klášter a jeho minulý i současný přínos pro kulturní dějiny, sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11.-13.května 2005*, s. 173.

¹⁴⁹ TROUP, Z. Stavební úpravy v klášteře Zlatá Koruna v druhé polovině dvacátého a v prvních letech jednadvacátého století. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 357 - 367.

¹⁵⁰ DVORÁČKOVÁ- MALÁ, D. *Za zdmi kláštera: cisterciáci v českých dějinách*, s. 21.

4 KLÁŠTERNÍ KNIHOVNA

První zprávy o budování knihovny v klášteře Zlatá Koruna jsou ze sklonku 13. století, kdy panovaly dobré poměry, které umožňovaly rozvoj klášterní knihovny. Z počátku se jednalo o liturgické knihy. Na přelomu 13. a 14. století je klášterní knihovna doplněna literaturou, která je potřebná při bohoslužbách.¹⁵¹

Knihovna v klášteře Zlatá Koruna vychází z rozvoje vrcholně středověkého světa a ze získání velkého bohatství. To však bylo v rozporu s hodnotami řádu, které vycházely ze skromnosti, sebezapírání a pracovitosti.¹⁵² I přes tento rozpor spočívala činnost řádu i ve studiu, a z tohoto důvodu bylo potřeba získávat a zužitkovávat knihy, které vedly k rozvoji vnitřního klášterního řádu. Postupem času se rozšiřuje seznam rukopisů.¹⁵³

4.1 Vytváření knižního fondu

Původní nejstarší knihy z počátku činnosti kláštera pochází s největší pravděpodobností z místa mateřského kláštera v Heiligenkreuzu.¹⁵⁴

*„O značném růstu knihovných celků již velmi záhy po vzniku řádu vypovídá zachovalý seznam rukopisů kláštera svatokřížského, který byl pořízen za prvního zdejšího opat Gotschalka, tedy mezi lety 1135 až 1147.“*¹⁵⁵ Jde o 17 knih sv. Augustina, přibližně stejný počet knih sv. Jeronýma, několik děl Origenových a Řehořových a nečíslovaný dvojlist vlepený do pergamenového Homiliáře Řehoře Velikého.¹⁵⁶

¹⁵¹ GROSSMANNOVÁ, D. Staré tisky knihovny kláštera Zlatá Koruna v soudobých cenových relacích. In. GAŽI, M. *Klášteř Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 585.

¹⁵² ŠPINAR, J. *Knihovna kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně: nástin vývoje klášterní knihovny a pokus o její rekonstrukci*, s. 5.

¹⁵³ Tamtéž, s. 7-10.

¹⁵⁴ CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142 – 1420*, s. 133.

¹⁵⁵ ŠPINAR, J. *Knihovna kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně: nástin vývoje klášterní knihovny a pokus o její rekonstrukci*, s. 7.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 7.

Dle K. Charvátové jsou zprávy o vytváření knihovního fondu z konce 13. století. Již v roce 1293 dal opat Heřman opsat pro potřeby kláštera graduál a bibli.¹⁵⁷

Uvažuje se, že počátkem 14. století bylo v majetku kláštera maximálně 17 dochovaných kodexů. Pouze tři mají ale zcela jistě původ ze zlatokorunského kláštera. V současné době jsou tyto dokumenty od roku 1786 v majetku Národní knihovny.¹⁵⁸

Počátkem 14. století je evidováno 24 zlatokorunských rukopisů včetně autorů Bernarda z Clairvaux, filozofické spisy Aristotelovy a Porphyriovy. Mezi významné tvůrce zlatokorunských rukopisů patří zvláště písař a iluminátor Wignand z Grevetsteinu. Rozkvět knihovny probíhal zvláště koncem 14. a začátkem 15. století a vycházel z větší potřeby vzdělanosti.¹⁵⁹

Jindřich Špinar zmiňuje, že zprávy o budování knihovny jsou až od konce 13. století, kdy se díky prosperitě kláštera znovu objevují liturgická díla. Uvedeným autorem je dále upřesněno, které významné rukopisy se z tohoto období do dnešní doby zachovaly. S jistotou se dá říci, že: *„Významnou památkou této doby, svědčící o zvýšeném zájmu o nové knihy na přelomu století je seznam tří knih na foliu 115v „Missale monasterii S. Coronae“ z Národní knihovny v Praze (sign. XII B 6). Seznam hlásící se do r. 1299 obsahuje pouhé tři kodexy: dva misály a Dialogy Řehoře Velikého.“*¹⁶⁰ Jedná se o jeden z nejstarších seznamů v českých zemích, který však i přes svůj význam blíže nepřibližuje charakter Zlatokorunské knihovny. V případě dalších rukopisů se jedná o dva antifonáře (sign XII.C.7a, XII.C.11), misál (sign. VII.B.17), jehož starší část, lekcionář a kolektář, vznikly ve 12. století, ostatní potom

¹⁵⁷ CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142 – 1420*, s. 133.

¹⁵⁸ ŠPINAR, J. *Knihovna kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně: nástin vývoje klášterní knihovny a pokus o její rekonstrukci*, s. 9.

¹⁵⁹ CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142 – 1420*, s. 133.

¹⁶⁰ ŠPINAR, J. *Knihovna kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně: nástin vývoje klášterní knihovny a pokus o její rekonstrukci*, s. 8.

vznikly ve 14. století. Dále se podle zápisků z pozdějších let mohlo jednat o románský *Homiliář Řehoře Velikého* (sign. VI.C.25). Do majetku kláštera patřily dále sbírky sermones, traktáty, dva biblické komentáře z cisterciáckého prostředí a jeden misál. Vše je v dnešní době zachováno v Národní knihovně. Otázkou při popisu zachovaných rukopisů je, zda všechny kodexy z původního nadání nebyly zničeny či odcizeny při zničení kláštera v roce 1276. Také období 14. století nepřináší více světla, které by přiblížilo vývoj knihovny. V Národní knihovně je zachováno z doby 14. století 24 rukopisů, které ve věci pouze ukazují na rozšíření zájmu řeholníků v otázce vzdělání. Je zřejmé, že vývoj knihovny je spojen s obdobím konce 14. století do doby prvních husitských nepokojů. Tento rozvoj je spojen nejen s potřebou vzdělání, ale také s rozvojem lidských činností. Umělecká činnost vycházela z cest opatů na řádové kapituly do Cîteaux¹⁶¹, kde získávali zkušenosti. Rozvoj měl svůj základ v roce 1337, kdy generální opat řádu nařídil a následně v roce 1335 také papež Benedikt XII., aby byla zvýšena gramotnost a znalost latinské gramatiky a teologie. Týkalo se to i kláštera Zlatá Koruna, který splňoval kritéria pro minimálně 40 členů. Pro splnění této podmínky si mohl klášter vydržovat svého lektora.¹⁶²

Období husitské revoluce naneštěstí zaznamenalo značný úpadek kláštera, což bylo spojené hlavně s uloupením vlastnictví kláštera Oldřichem z Rožmberka. V roce 1437 se knihovna obnovuje, a to díky návratu zbytku konventu v čele s opatem Rutgerem. Tito se vrací z exilu a obnovují i inventář knihovny v následujícím desetiletí. Knihovna získává spisy díky odkazu Jana z Lopřetic, arcidiakona kraje Bechyňského a pražského kanovníka. I druhá polovina století přináší další spisy. Klášterní majetek obohacuje Linhart Šťavka, který je v klášteře Zlatá Koruna opatem v letech 1467 až 1470, přičemž z klášterů

¹⁶¹ Klášter Cîteaux – založený v roce 1098 ve Francii. Jedná se o mateřský klášter řádu cisterciáků, jenž spadá do filiační(příbuzenské) řady Zlatokorunského kláštera. BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích II. díl, II. svazek : Mnišské řády*, s. 267.

¹⁶² ŠPINAR, J. *Knihovna kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně: nástin vývoje klášterní knihovny a pokus o její rekonstrukci*, s. 7-10.

v Nepomuku a Žďáru má převést několik cenností, které mají obohatit i klášterní knihovnu. V 15. století nastupuje období humanismu, což se odráží v rychlém rozvoji vzdělanosti díky knihtisku. Naneštěstí je klášter Zlatá Koruna mimo toto rozšířené dění, ale přesto zde existují světlé výjimky, jako v případě přítomnosti humanisty světového významu Jakoba Cantera, holandského spisovatele a editora, který byl i v centru chvály Erasma Rotterdamského. Ten, nejspíš v roce 1501, ve Zlaté Koruně sepsal či dokončil básnické dílo *Rosa Rosensis* (Růže Rožmberská). I přes tento významný počín pro historii kláštera se Zlatá Koruna stále potýká s nedostatkem knihovního inventáře, což je spojeno s hospodářskými a majetkovými potížemi s Rožmberky. Jen díky darům v průběhu 16. až 17. století se mohl knihovní inventář kláštera více rozšířit. Mezi významné dárce patřil i rožmberský rodák Johann Angrer či kancléř Petra z Rožmberka Václav z Rovného, který obohatil knihovnu o knihy převážně liturgického a obecně teologického obsahu, jako například konvolut z počátku 16. století, který obsahuje privilegia různých řeholí, taktéž i privilegia paulánů z Přední Výtoně. Jedná se o spis pod sign.1 ZK 49 (rukopis) a ZK 656 (tisk). Další přírůstek pro klášter jsou i tisky z majetku Abrahama Albina z Helfenburku, které se do kláštera dostaly po roce 1608.¹⁶³

Veškeré prvotisky jsou pro klášter získávány opožděně a nahodile, a proto datace vlastnictví knih do 15. století zde není jistá. Zajímavým dokladem zlatokorunské bohemikální jednotliviny, jak se o ní zmiňuje i Milan Hlinomaz ve svém článku *Ke kulturně historickému významu zlatokorunského kláštera* v knize *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, je tepelský exemplář Balbínova ranějšího díla *Diva Turzanensis* vytištěného v Olomouci roku 1658. Jedná se o knihu, která se dostala do vlastnictví kláštera Zlatá Koruna.¹⁶⁴

¹⁶³ ŠPINAR, J. *Knihovna kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně: nástin vývoje klášterní knihovny a pokus o její rekonstrukci*, s. 23-25.

¹⁶⁴ HLINOMAZ, M. Ke kulturně - historickému významu zlatokorunského kláštera. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 555.

Od 40. let 17. století do dalšího rozvoje v 60. letech 17. století věnovali zvýšenou pozornost rozvoji klášterní knihovny opati Jan Dětrich Penz a Bernard Pachmann.¹⁶⁵ Stalo se tak díky konventuálovi Pavlu Augustinu Stohandlovi, který byl známým bibliotekářem.¹⁶⁶

K pečlivé revizi a zcela novému uspořádání klášterního archivu a knihovny dochází na konci 70. let 17. století u Roberta Fastnauera a Viléma Fidlera, přičemž práce trvají celé čtyři roky. V době okolo roku 1695 je vytvořena interiérová knihovna, která dostává jednotné bílé provedení.¹⁶⁷

Velkou měrou se knihovně věnoval opat Bylanský, který ji rozdělil do tří skupin, a to podle zaměření knih. Vesměs se jednalo o knihy s přírodní tematikou, knihy náboženské, ale také knihy, které se zabývaly zkušenostmi. Do knih s tematikou empirismu byla zařazena díla Jana Amose Komenského a v případě knih s náboženskou tematikou se knihovna mohla pyšnit spisy sv. Otců jmenovitě sv. Benedikta, Bernarda, Jeronýma, Augustina a Jana Zlatoústého.¹⁶⁸

4.2 Kapacita knihovny

Mnoho knih z majetku zlatokorunské knihovny se však v současné době nachází ve vyšebrodské knihovně, která však není zcela zpracovaná.¹⁶⁹

Dle K. Charvátové mělo být J. Špinarem uvedeno, že z pramenů a dalšího výzkumu lze předpokládat, že v době předhusitské bylo ve vlastnictví kláštera Zlatá Koruna 81 identifikovaných rukopisů. Přesný

¹⁶⁵ GROSSMANNOVÁ, D. Staré tisky knihovny kláštera Zlatá Koruna v soudobých cenových relacích. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 585.

¹⁶⁶ ŠPINAR, J. *Knihovna kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně: nástin vývoje klášterní knihovny a pokus o její rekonstrukci*, s. 32 -33.

¹⁶⁷ VEČEROVÁ, P. Klášter Zlatá Koruna a její knihovna. *Časopis Grand Biblio*. 2008, roč. 2, č. 3, s. 25.

¹⁶⁸ KADLEC, J. *Dějiny kláštera Svaté Koruny*, s. 231 –232.

¹⁶⁹ HLINOMAZ, M. Ke kulturně - historickému významu zlatokorunského kláštera. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 556.

počet svazků v době zrušení kláštera se nepodařilo zjistit. V současné době, dle sdělení pana Boučka, se v místě knihovny nachází několik tisíc svazků, které jsou také k dispozici ke studiu.¹⁷⁰

Zachovanost knižního fondu ve Zlaté Koruně, v souvislosti se zachovalou literaturou z doby před husitskou dobou, je společně s kláštery Sedlec, Plasy a Osek relativně dobrá (viz příloha č. 11). Nejlépe se přitom knižní fond zachoval v kláštorech Vyšší Brod a Zbraslav.¹⁷¹

¹⁷⁰ CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142 – 1420*, s. 136.

¹⁷¹ DVORÁČKOVÁ- MALÁ, D. *Za zdmi kláštera: cisterciáci v českých dějinách*, s. 14.

5 ZLATOKORUNSKÁ ŠKOLA

Jistě velmi významným počinem v působení řádu cisterciáků ve Zlaté Koruně byla činnost tzv. zlatokorunské školy, která se stala školou triviální a částečně i školou hlavní. Uvedenou školu založil opat Bohumír Bylanský, a to z popudu začínající reformy rakouského školství. Reforma započala v období vlády Marie Terezie a v případě Zlaté Koruny se počátky přičítají k roku 1772.¹⁷²

Podnětem pro založení školy byla pro opata Bylanského návštěva města Vídně, kde opat poznal metody školní výuky, které ho motivovaly hlavně svým jednoduchým stylem. Rokem 1775 začíná působit v monarchii povinná školní docházka pro děti od 6 do 12 let, a tím se výrazně rozvíjí základy vyučování.¹⁷³

V době probíhající školní reformy je také zvláštností, že škola byla inspirována nejen pruskými filantropy, ale také dílem Jana Amose Komenského. Stalo se to přičiněním opata, filantropa Johanna Ignaze von Felbigera, který na základě povolání Marie Terezie v roce 1774, ještě v tomto roce, vypracoval společně s Franzem Karlem Kresslem reformu školství. Johann Ignaz von Felbiger se nechal inspirovat způsobem výuky Jana Amose Komenského, který postupoval vývojem od jednoduchého ke složitému. Uplatnila se také i obrazová forma výuky, která je prezentována v místě kláštera Zlatá Koruna několika obrazy, které způsobem obrazové mozaiky učí o různých, zvláště náboženských tématech. Příkladem může být obraz zpodobňující úmrtí Jana Nepomuckého.¹⁷⁴

Právě obrazy zlatokorunskou školu nejvíce proslavily. Jedná se o obrazy konvrše Thadeuse Schmeggera (malíře a pozlacovače), přičemž datum vzniku se vztahuje k roku 1775. Obrazy byly namalovány

¹⁷² HANSOVÁ, Jarmila. *Jihočeský sborník historický*, Jihočeské muzeum, 71/2002, s. 44.

¹⁷³ Státní okresní archiv Český Krumlov, *Farní škola Zlatá Koruna (1759)1805-1869*, s. 1.

¹⁷⁴ HANSOVÁ, Jarmila. *Jihočeský sborník historický*, Jihočeské muzeum, 71/2002, s. 44.

na základě Komenského *Světa v obrazech*, ale také z oblasti zeměpisu a dějepisu podle Telemachových cest a například i z oblasti antického světa, který byl spodobněn podle Ezopových bajek. Poslední dva soubory jsou dle Hansové v současné době neznámé.¹⁷⁵

Podle článku Ludmily Ouradové byly v depozitáři zámku Hluboká nalezeny dva obrazy, u kterých je velký předpoklad, že se jedná o tabule zlatokorunské školy. Mělo by se jednat právě o obrazy z cyklu Telemachovy příběhy.¹⁷⁶

Do dnešní doby se zachovala jen část obrazů. Část se po zrušení kláštera ztratila a mnohé přešly do majetku Schwarzenbergů a následně do zámku Český Krumlov, ze kterého ale byly nakonec vráceny do sbírek kláštera Zlatá Koruna. „Školní obrazy zahrnují několik tématických souborů: *Orbis pictus*, *Portréty osobností*, *Katechismus*. Tyto soubory jsou tvořeny závěsnými tabulemi, které jsou rozděleny na menší výjevy s danou tematikou.“¹⁷⁷ Ve sbírce se nachází rozměrná malba prezentující mapu Čech, historickou mapu a Oslavu křesťanského náboženství víry a vědy. Nejrozsáhlejší jsou portréty osobností, z kterých se zachovalo 147 výjevů z celkového původního počtu 148. Ludmila Ouradová uvádí 127 zachovaných portrétů.¹⁷⁸ Tyto portréty byly vytvořeny na konci 18. století. Ze souboru *Katechismus* se zachovalo 75 výjevů z původních 117 a v souboru *Orbis pictus*, podle Komenského, se zachoval nejmenší počet výjevů, a to 69 z původních 158. *Orbis pictus* svým obrazem Škola nejvíce přibližuje působení zlatokorunské školy a její založení opatem Bohumírem Bylanským (viz příloha č. 12). Portréty osobností představují

¹⁷⁵ Státní okresní archiv Český Krumlov, *Farní škola Zlatá Koruna (1759)1805-1869*, s. 1.

¹⁷⁶ OURODOVÁ, L. Zlatá Koruna – přehled vývoje bývalého klášterního sídla od založení do 20. století. In: FÁK, J. *Plaský klášter a jeho minulý i současný přínos pro kulturní dějiny, sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11.-13.května 2005*, s. 174.

¹⁷⁷ STEHLÍKOVÁ, Š. Obrazy zlatokorunské školy. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 313.

¹⁷⁸ OURODOVÁ, L. Zlatá Koruna – přehled vývoje bývalého klášterního sídla od založení do 20. století. In: FÁK, J. *Plaský klášter a jeho minulý i současný přínos pro kulturní dějiny, sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11.-13.května 2005*, s. 176.

osobnosti vědy, umělce, ale také panovníky. Soubor Katechismus tvořený pěti závěsnými tabulemi sloužil stejně jako Orbis pictus a portréty osobností, jako názorná školní pomůcka.¹⁷⁹

Začínajícím učitelem školy byl laický bratr Matěj Prosil, který se hlavně věnoval, kromě základních učebních předmětů jako čtení, psaní a počty, také hudbě a přírodním vědám. Metody praktické výuky se uplatnily ve všemožných praktických činnostech uplatněných v prostorách kláštera, ať již od pěstování zeleniny po založení barvírny a přádelny. V tomto směru nezaostával za činností opata Bylanského.¹⁸⁰

¹⁷⁹ STEHLÍKOVÁ, Š. Obrazy zlatokorunské školy. In: GAŽI, M. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*, s. 313 - 317.

¹⁸⁰ KADLEC, J. *Dějiny kláštera Svaté Koruny*, s. 232.

6 ZÁVĚR

Kláster Zlatá Koruna je významnou historickou památkou, která je i přes období jeho zrušení významně spjata s činností řádu cisterciáků.

Samotný klášter prošel obdobími, ve kterých byl rozkvět počátků založení kláštera vystřídán úpadkem v době husitských válek. Po následném rozkvětu během působení opata Bohumíra Bylanského postihla klášter další rána v podobě jeho zrušení v roce 1785. I přesto si klášter zachoval velké množství původních gotických architektonických prvků, které nezničila ani velkorysá přestavba v barokní době realizovaná za působení opata Bohumíra Bylanského.

Největší škody způsobilo klášteru jeho průmyslové využití, které bylo příčinou vybourání několika architektonických částí kláštera, například presbyteria kaple Andělů strážných či studniční kaple. Také klášter přišel o většinu svého inventáře, přičemž v současných sbírkách kláštera je pouze torzo původních cenností. Rokem 1909 začíná obnova kláštera, která pokračuje i ve 30. letech 20. století a je spojená s archeologickou činností. Na základě této obnovy jsou uvedeny do původního stavu architektonické prvky, jako například gotické okno hlavního průčelí, portálek do kaple Andělů strážných či odstranění všeho zařízení spojeného s průmyslovým využitím kláštera.

Naneštěstí další období po druhé světové válce do roku 1989 se dotýká obnovy a údržby klášterního areálu jen minimálně, což způsobí další škody. V další etapě po roce 1989 je však klášter dále postupně obnovován, aby plnil svoji funkci významného historického a kulturního centra jak v jižních Čechách, tak i v České republice.

Vzhledem k tomu, že celá historie kláštera Zlatá Koruna není zaznamenána způsobem, který by historicky zcela věrohodně objasnil události, kde se názory autorů rozcházejí, zaměřil jsem se proto na tato sporná místa. Jedná se zvláště o období rozvoje kláštera po jeho založení, období husitských válek, ale také architektonický vývoj kláštera,

zvláště v gotické době. Přínos své práce tudíž vidím v možnosti komparace různých historických skutečností. Také jako přínos považuji zachycení celého období vývoje kláštera, které se zaobírá přímou linkou jeho vývoje. Vzhledem k velkému množství materiálů jsem se zaměřil na hlavní témata, která jsem se snažil chronologicky spojit do kompaktnějšího celku, a tím podle kapitol dát práci přehlednější charakter.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literární zdroje:

BEZECNÝ, Zdeněk. Počátky rekonstrukce bývalého Zlatokorunského kláštera v letech 1907-1914. In: GAŽI, Martin., *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2007, s. 347 – 356. ISBN 978-80-85033-09-0.

BRANIŠ, Josef. *Svatá Koruna, bývalý klášter cisterciensky*. 1. vyd. Praha: Společnost přátel starožitností českých, 1907.

BUBEN, Milan M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích II. díl, II. svazek : Mnišské řády*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. 400 s. ISBN 80-7277-087-X.

DRHOVSKÝ, Karel. *Plasy: historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace: 860 let Plas 1145-2005*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2004. 17 s. ISBN 80-7238-374-4.

DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, Dana. CHARVÁT, Petr. NĚMEC, Bohumír. *Za zdmi kláštera: cisterciáci v českých dějinách*. 1. vyd. České Budějovice: Veduta, 2010. 210 s. ISBN 978-80-86829-52-4.

GROSSMANOVÁ, Dagmar. Staré tisky knihovny kláštera Zlatá Koruna v soudobých cenových relacích. In: GAŽI, Martin., *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2007, s. 585 - 592. ISBN 978-80-85033-09-0.

HANSOVÁ, Jarmila. Zazděný otvor za hlavním oltářem klášterního kostela. In: GAŽI, Martin., *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2007, s. 571 - 577. ISBN 978-80-85033-09-0.

HANSOVÁ, Jarmila. Zlatá Koruna – přehled vývoje bývalého klášterního sídla od založení do 20. století. In: FÁK, Jiří., *Plaský klášter a jeho minulý i současný přínos pro kulturní dějiny, sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11.-13. května 2005*. 1. vyd. Plasy: Městský úřad Plasy a muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici, 2005, s. 159 – 164.

HAVLOVÁ, Mája. *Památky Zlatá Koruna, historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2003. ISBN 80-7238-200-4.

HLINOMAZ, Milan. Ke kulturně - historickému významu zlatokorunského kláštera, perspektivy bádání. In: GAŽI, Martin., *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2007, s. 553 - 561. ISBN 978-80-85033-09-0.

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. Dějiny plaského kláštera ve 12. a 13. století. In: FÁK, J., *850 let plaského kláštera (1145-1995), sborník příspěvků semináře "Vývoj a význam plaského kláštera pro české dějiny"*. 1. vyd. Kralovice: Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici, 1995, s. 5 - 11.

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142 – 1420*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 402 s. ISBN 80-246-0385-3.

KADLEC, Jaroslav. *Dějiny kláštera Svaté Koruny*. 1. vyd. České Budějovice: ČAT, 1949.

KUTHAN, Jiří. *Gotická architektura v Čechách : zakladatelské dílo Přemysla Otakara II*. 1. vyd. Praha: Academia ČAV, 1975. 221 s.

LAVIČKA, Roman. Zlatokorunská stavební huť. In: GAŽI, Martin., *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2007, s. 66 - 78. ISBN 978-80-85033-09-0.

LÍBAL, Dobroslav. *Klášter Zlatá Koruna*. 1. vyd. Praha: V. Poláček, 1949.

LÍBAL, Dobroslav. *Zlatokorunský klášter*. 1. vyd. Praha: Výtvarný odbor Umělecké Besedy, 1941.

MÁDL, Martin. VÁCHA, Štěpán. Barokní nástěnné malby ve Zlaté Koruně. In: GAŽI, Martin., *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2007, s. 266 - 294. ISBN 978-80-85033-09-0.

NĚMEC, Bohumír. *Rožmberkové. Životopisná encyklopedie panského rodu*. 1. vyd. Praha: Veduta, 2001. ISBN 80-903040-0-1.

OURODOVÁ, Ludmila. K výzdobě cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně, In: FÁK, Jiří., *Plaský klášter a jeho minulý i současný přínos pro kulturní dějiny, sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11.-13.května 2005*. 1. vyd. Plasy: Městský úřad Plasy a muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici, 2005, s. 173 – 177.

PAVELEC, Petr. Michal Parlér ve Zlaté Koruně? In: GAŽI, Martin., *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2007, s. 201 - 208. ISBN 978-80-85033-09-0.

ROYT, Jan. Díla středověkého umění ve klášteře Zlatá Koruna. In: GAŽI, Martin., *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2007, s. 189 - 200. ISBN 978-80-85033-09-0.

SCHULLERBAUER, František. *Zlatá Koruna*. 1. vyd. Zlatá Koruna: Josef Kohout, 1924.

SOJKA, Jaroslav. Studniční kaple ve Zlaté Koruně a v Českých Budějovicích. In: GAŽI, Martin., *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2007, s. 209 - 223. ISBN 978-80-85033-09-0.

STEHLÍKOVÁ, Šárka. Obrazy zlatokorunské školy. In: GAŽI, Martin. *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2007, s. 312 - 324. ISBN 978-80-85033-09-0.

ŠPINAR, Jindřich. *Knihovna kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně: nástin vývoje klášterní knihovny a pokus o její rekonstrukci*. 1. vyd. České Budějovice: Státní vědecká knihovna v Českých Budějovicích, 1997. 97 s. ISBN 80-238-2694-8.

TROUP, Zdeněk. Stavební úpravy v klášteře Zlatá Koruna v druhé polovině dvacátého a v prvních letech jednadvacátého století. In: GAŽI, Martin., *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2007, s. 357 - 367. ISBN 978-80-85033-09-0.

VLČEK, Pavel. SOMMER, Petr. FOLTÝN, Dušan. *Encyklopedie českých klášterů*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. 778 s. ISBN 80-85983-17-6.

ZAHRADNÍK, Pavel. Stavební vývoj kláštera Zlatá Koruna ve světle písemných pramenů. In: GAŽI, Martin., *Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2007, s. 139 - 152. ISBN 978-80-85033-09-0.

Články:

BELIS, Jiří. ŠLAJCH, Vladimír. Dějiny varhan cisterciáckého kláštera Zlatá Koruna. *Památky a příroda*, 1991, roč. 16, č. 3, s. 129 – 133. ISSN 0139-9853.

HANSOVÁ, Jarmila. *Jihočeský sborník historický*, 71/2002 Jihočeské muzeum, 71/2002, s. 44 - 53.

ŠPINAR, Jindřich. Ikonografie kláštera a obce Zlatá Koruna. *Výběr*. 2002, roč. 39, č. 2, s. 86 - 105.

VEČEŘOVÁ, Petra. Klášter Zlatá Koruna a její knihovna. *Grand Biblio*. 2008, roč. 2, č. 3, s. 24 - 25.

Elektronické zdroje:

Fiála. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie*. [online]. Naposledy editováno 8.3. 2013 [cit. 26. 3. 2013]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Fi%C3%A1la>.

Historie. *Stručná historie kláštera Zlatá Koruna*. [online] Klášter Zlatá Koruna národní kulturní památka. Naposledy editováno 6. 3. 2013 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.klaster-zlatakoruna.eu/historie/strucna-historie-klastera/>.

Interiéry. *Fotogalerie kláštera Zlatá Koruna*. [online] Klášter Zlatá Koruna národní kulturní památka. Naposledy editováno 6. 3. 2013 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.klaster-zlatakoruna.eu/fotogalerie-klastera/interiery/>.

Klášter Zlatá Koruna, presbytář klášterního kostela, pohled zvenku. *Oficiální informační systém regionu Český Krumlov* [online]. 1.11. 2007 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://www.ckrumlov.info/img/896b.jpg&imgrefurl=http://www.ckrumlov.info/img.php%3Fimg%3D896%26LANG%3Dcz&usg=__KrTrD8Kiu4LaEbv1ZBs8-ZCcuYk=&h=642&w=550&sz=103&hl=cs&start=34&zoom=1&tbnid=wEnWMTWfT2xtiM:&tbnh=137&tbnw=117&ei=dcdAUaeyloWh4gSR5ICgCw&prev=/images%3Fq%3Dkl%25C3%25A1%25C5%25A1ter%2Bzlat%25C3%25A1%2Bkoruna%26start%3D20%26hl%3Dcs%26sa%3DN%26rlz%3

D1T4RNLC_csCZ521CZ521%26tbm%3Disch&itbs=1&sa=X&ved=0CEQ
QrQMwDTgU.

Kláster Zlatá Koruna, letecký pohled, foto Luboš Mrázek. *Český Krumlov světové dědictví Unesco*. [online] Oficiální informační systém Český Krumlov. © 2006 - 2013 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z:
<http://www.ckrumlov.info/img.php?img=6521&LANG=cz>.

Knihovna. *Zlatá Koruna*. [online] Vlastimil Šesták ml. Photogallery. © 2012 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z:
<http://www.vlastas.cz/fotoalba/galerie/47>.

Letecké snímky květen 2011. *Zlatá Koruna* [online]. © 2013 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z
<http://www.zlatakoruna.cz/index.php?nid=1657&lid=CZ&psi=12&pcc=PHOTOIMG&pos=0&fn=&oid=2357633>.

Letecké snímky květen 2011. *Zlatá Koruna* [online]. © 2013 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z:
<http://www.zlatakoruna.cz/index.php?nid=1657&lid=CZ&psi=12&pcc=PHOTOIMG&pos=12&fn=&oid=2357633>.

Zlatokorunská škola, učební pomůcka z 18. století, vyobrazení školy. *Zlatokorunská škola*. [online] Oficiální informační systém Český Krumlov. © 2006 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z:
<http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/img.php?img=1945&LANG=cz>.

Zrušení kláštera a jeho další osud. *Více z historie kláštera Zlatá Koruna* [online]. Zlatá Koruna národní kulturní památka © 2013 [cit.13.3. 2013]. Dostupné z:
<http://www.klaster-zlatakoruna.eu/historie/vice-z-historie-klastera/>.

Další zdroje:

Státní okresní archiv Český Krumlov, Farní škola Zlatá Koruna (1759)1805-1869, 7 s.

Státní okresní archiv Český Krumlov – pobočka Český Krumlov - Plešivec, I. Listiny, I 1, 1263 – Přemysl Otakar II. zakládá klášter cisterciáckého řádu ve Zlaté Koruně a dává mu statek Boletice. Ověřený opis Vídeňského tajného archivu z 20. XII. 1848, lat.,papír, 25 x 40 cm.

Státní okresní archiv Český Krumlov – pobočka Český Krumlov - Plešivec, I. Listiny, I 12, 1318 VII. 3, Praha – Jan Lucemburský potvrzuje donaci Bavora III z Bavorova klášteru zlatokorunskému. Ověřený opis z 20. XII. 1848, lat.,papír, 25 x 40 cm.

8 RESUMÉ

Zlatá Koruna monastery is one of the most important monasteries in the Czech Republic and it is inseparably connected with the order of the Cistercians. The monastery was founded by the King Přemysl Otakar II in 1263, in the period of economic and political expansion of the Bohemian Kingdom. The period after the founding of the monastery until the beginning of the Hussite wars in 1420 can be envisaged as a period that positively affected the overall architectural boom of the monastery and also strengthened the activities of the Cistercians order.

The development of the monastery was then interrupted by the Hussite wars and the effect of the Lords of Rosenberg, who were showing just possessive inclination towards the monastery and did not care for any positive development of the monastery. We can talk again about major architectural interventions into the monastic complex after the sale of the monastery to Rudolf II which culminate in the activities by the abbot Vladimír Bylanský in 1763-1785. The school of Zlatá Koruna educates pupils in this period and the library is enriched with important writings. Promisingly started prosperity is reflected in the significant Baroque reconstruction of the monastic buildings, especially the interior and altar of the Temple of the visitation. In 1785, however, the Emperor Josef II. abolished the monasteries. In follow-up to this decision, the order of Cistercians is abolished, too. The monastic complex was used for industrial purposes after the abolition until the beginning of the 20th century which led to gradual devastation of the whole complex. The period from the beginning of the 20th century is characterized by the on-going restoration of the monastery, which is currently used as a tourist sight with focus on the architectural value of this national cultural monument.

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Poloha a celkový pohled na klášter

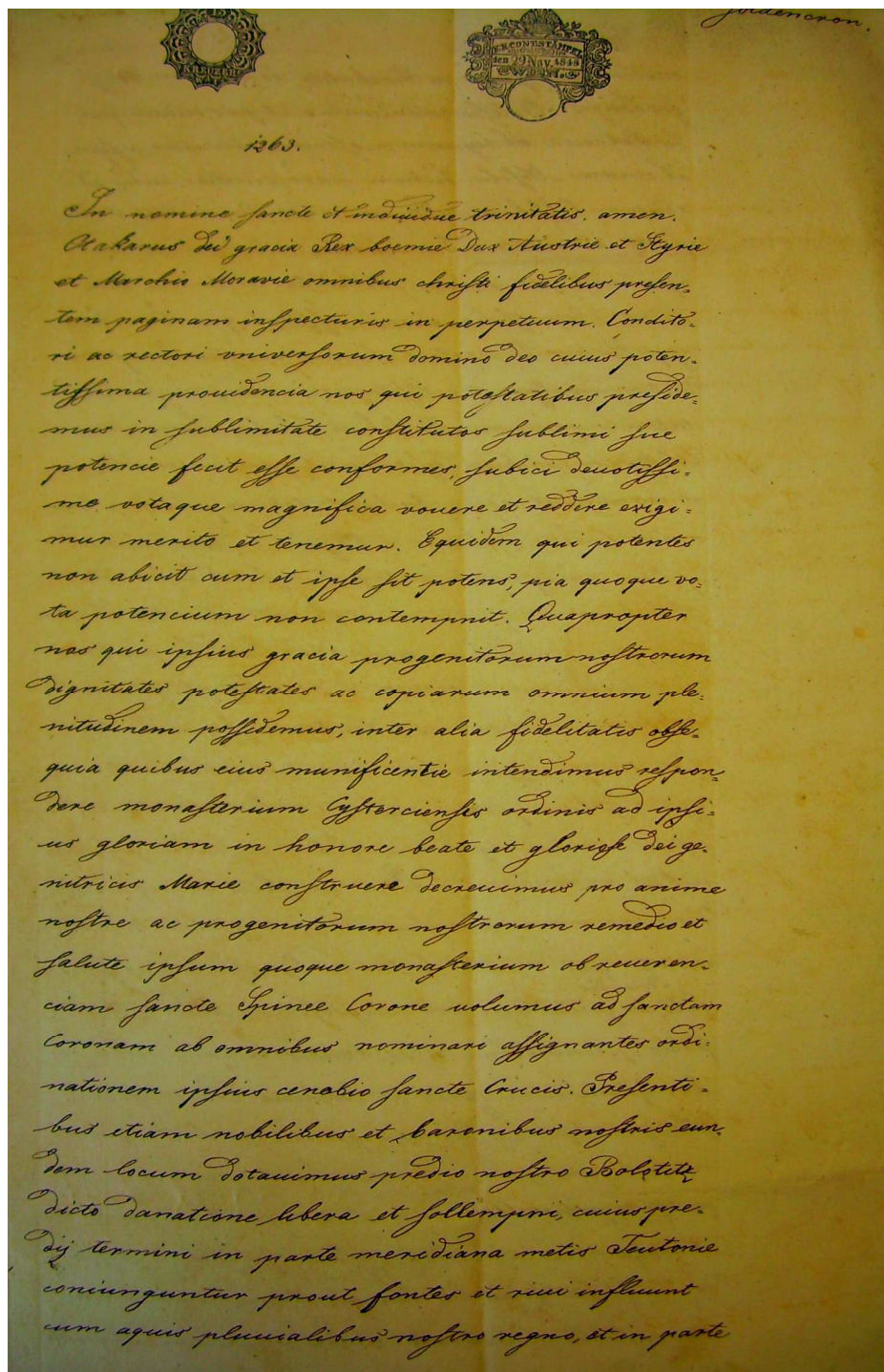
Zdroj foto: Letecké snímky květen 2011. *Zlatá Koruna* [online]. © 2013 [cit. 13. 3. 2013].
Dostupné z:
<http://www.zlatakoruna.cz/index.php?nid=1657&lid=CZ&psi=12&pcc=PHOTOIMG&pos=0&fn=&oid=2357633>.

Zdroj foto: Letecké snímky květen 2011. *Zlatá Koruna* [online]. © 2013 [cit. 13. 3. 2013].
Dostupné z:
<http://www.zlatakoruna.cz/index.php?nid=1657&lid=CZ&psi=12&pcc=PHOTOIMG&pos=12&fn=&oid=2357633>.

Příloha č. 2 – Titulní strana ověřeného opisu z roku 1263

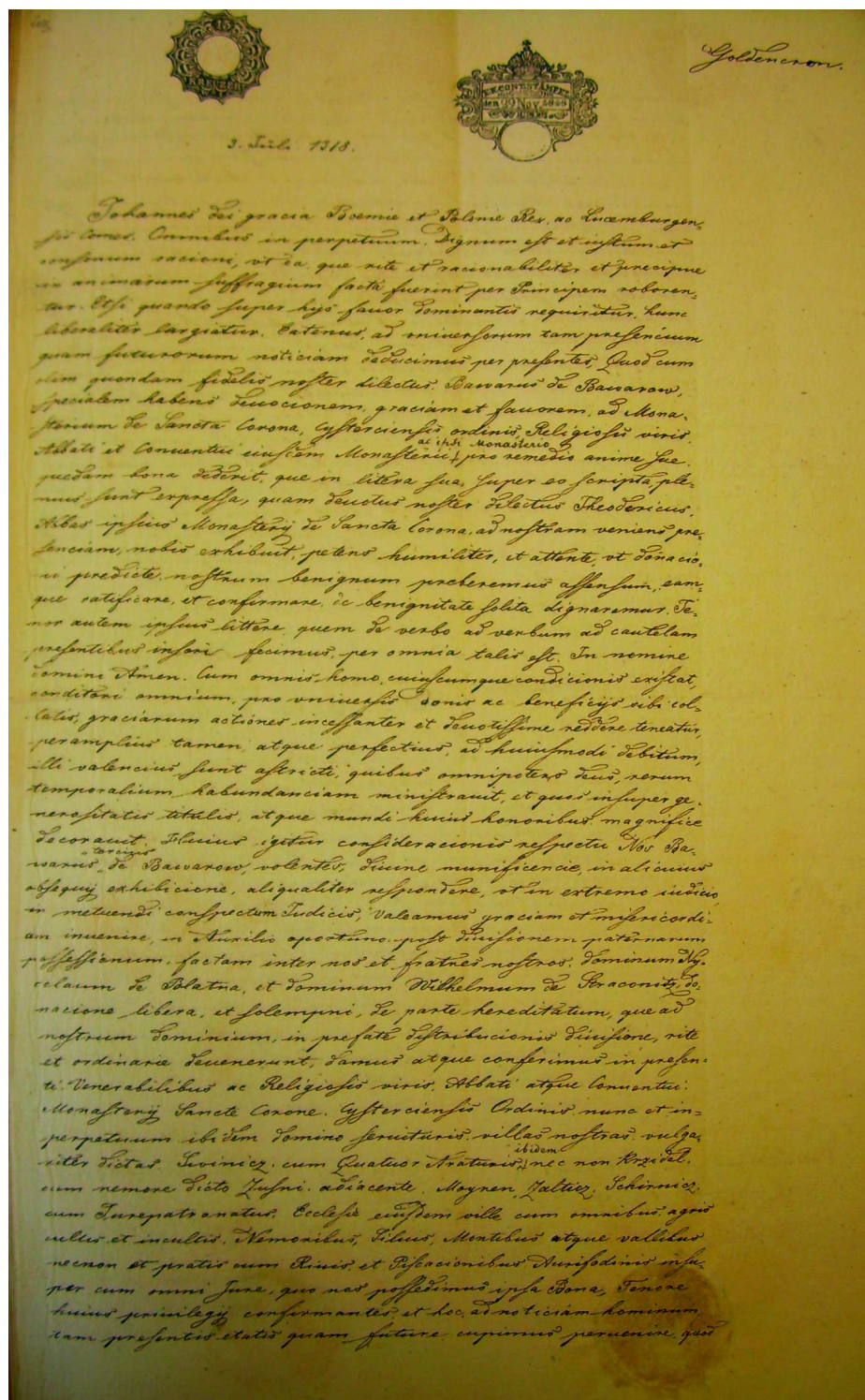
Přemysl Otakar II. zakládá klášter Zlatá Koruna a dává mu statek Boletice

Zdroj foto: Státní okresní archiv Český Krumlov – pobočka Český Krumlov - Plešivec, I. Listiny, I 1, 1263 – Přemysl Otakar II. zakládá klášter cisterciáckého řádu ve Zlaté Koruně a dává mu statek Boletice. Ověřený opis Vídeňského tajného archivu z 20. XII. 1848, lat., papír, 25 x 40 cm.

Příloha č. 3 – Titulní strana ověřeného opisu z roku 1318

Jan Lucemburský potvrzuje donaci Bavora III. z Bavorova klášteru zlatokorunskému

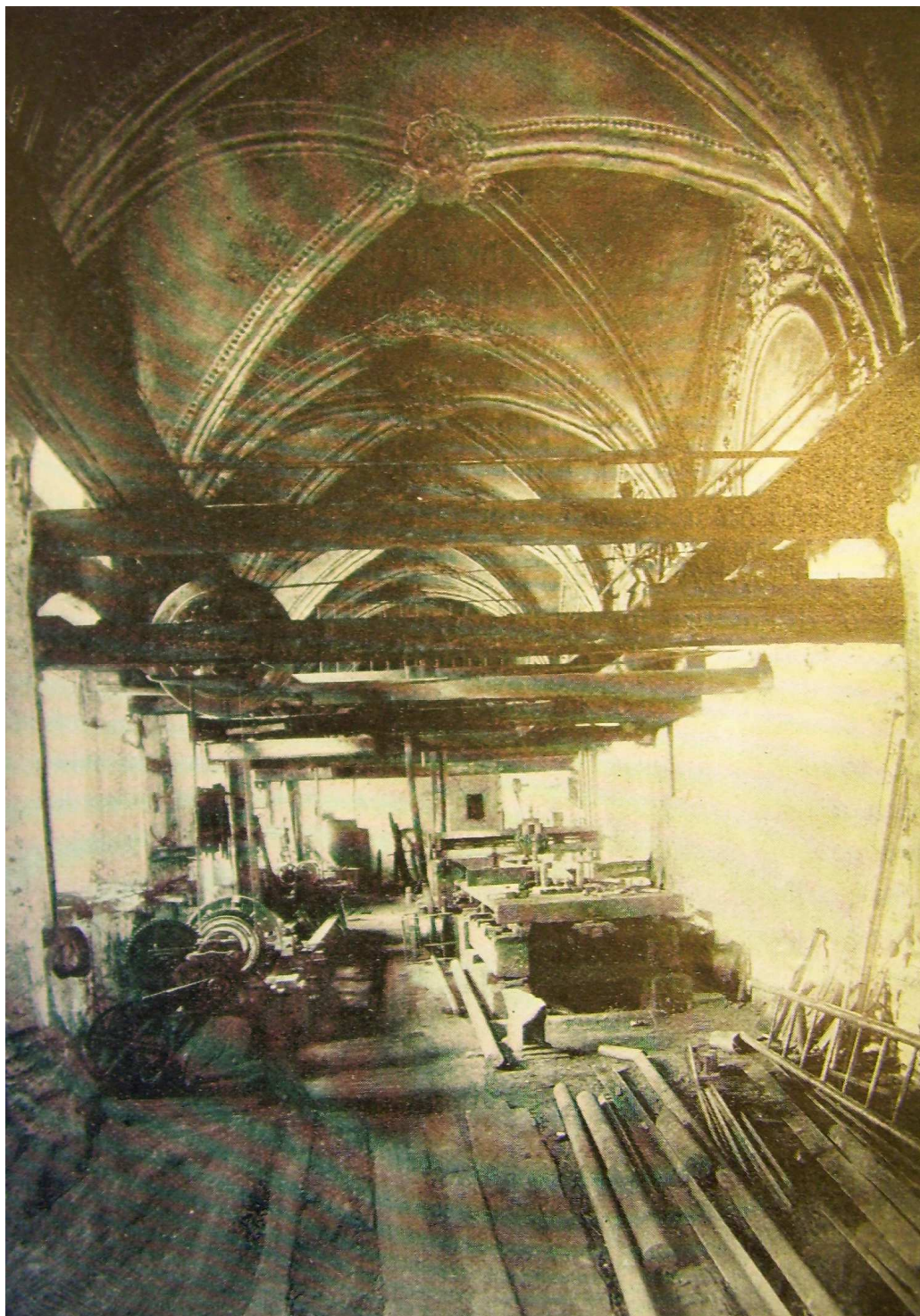
Zdroj foto: Státní okresní archiv Český Krumlov – pobočka Český Krumlov - Plešivec, I. Listiny, I 12, 1318 VII. 3, Praha – Jan Lucemburský potvrzuje donaci Bavora III z Bavorova klášteru zlatokorunskému. Ověřený opis z 20. XII. 1848, lat., papír, 25 x 40 cm.

Příloha č. 4 – Veduta kláštera z 2. poloviny 18. století

Zdroj foto: Historie. *Stručná historie kláštera Zlatá Koruna*. [online] Klášter Zlatá Koruna národní kulturní památka. Naposledy editováno 6. 3. 2013 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.klaster-zlatakoruna.eu/historie/strucna-historie-klastera/>.

Příloha č. 5 – Východní chodba v ambitu v době počátku 20. století

Zdroj foto: BRANIŠ, J., *Svatá Koruna, bývalý klášter cistercienský*, Společnost přátel starožitností českých, Praha 1907, s. 89.

Příloha č. 6 – Chrám Nanebevzetí Panny Marie

Zdroj foto: archiv autora

Příloha č. 7 – Gotická rozeta s bohatou šestidílnou kružbou

Zdroj foto : Klášter Zlatá Koruna, presbytář klášterního kostela, pohled zvenku. *Oficiální informační systém regionu Český Krumlov* [online]. 1.11. 2007 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://www.ckrumlov.info/img/896b.jpg&imgrefurl=http://www.ckrumlov.info/img.php%3Fimg%3D896%26LANG%3Dcz&usg=__KrTrD8Kiu4LaEbv1ZBs8-ZCcuYk=&h=642&w=550&sz=103&hl=cs&start=34&zoom=1&tbnid=wEnWMTWfT2xtiM:&tbnh=137&tbnw=117&ei=dcdAUaeyloWh4gSR5ICgCw&prev=/images%3Fq%3Dkl%25C3%25A1%25C5%25A1ter%2Bzlat%25C3%25A1%2Bkoruna%26start%3D20%26hl%3Dcs%26sa%3DN%26rlz%3D1T4RNLC_csCZ521CZ521%26tbn%3Disch&itbs=1&sa=X&ved=0CEQQRQMwDTgU.

Příloha č. 8 – Presbytář klášterního kostela

Zdroj foto: Interiéry. *Fotogalerie kláštera Zlatá Koruna*. [online] Klášter Zlatá Koruna národní kulturní památka. Naposledy editováno 6. 3. 2013 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.klaster-zlatakoruna.eu/fotogalerie-klastera/interiery/>.

Příloha č. 9 – Kaple Andělů strážných

Zdroj foto: archiv autora

Příloha č. 10 – Komplex kláštera

Zdroj foto: Klášter Zlatá Koruna, letecký pohled, foto Luboš Mrázek. Český Krumlov světové dědictví Unesco. [online] Oficiální informační systém Český Krumlov. © 2006 - 2013 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.ckrumlov.info/img.php?img=6521&LANG=cz>.

Příloha č. 11 – Knihovna

Zdroj foto: Knihovna. *Zlatá Koruna*. [online] Vlastimil Šesták ml. Photogallery. © 2012 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.vlastas.cz/fotoalba/galerie/47>.

Příloha č. 12 - Zlatokorunská škola. Obraz „Školní třída podle Schuecheggera (XCVII – Škola)“

Zdroj foto: Zlatokorunská škola, učební pomůcka z 18. století, vyobrazení školy. *Zlatokorunská škola*. [online] Oficiální informační systém Český Krumlov. © 2006 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/img.php?img=1945&LANG=cz>.